

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ

Azerbaycan-Almanya ilişkileri ve Azerbaycan basınına yansimasi
(1991-1993)

Hazırlayan

Elşen Elekberli

1417.02029

BAKÜ-2018

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT UNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ

AZERBAYCAN-ALMANYA İLİŞKİLERİ VE AZERBAYCAN
BASININA YANSIMASI (1991-1993)

Hazırlayan

Elşen ELEKBERLİ

1417.02029

Danışmanı

Öğr.Gör. Araz ASLANLI

BAKÜ-2018

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

Kafedra “İqtisadiyyat və İşlətmə”

TƏSDİQ EDİRƏM

“ ____ ” _____ 2018

BURAXILIŞ İŞİ ÜZRƏ VERİLMİŞ TAPŞIRIQ

“Türk Dünyası İşlətmə” fakültəsinin Beynəlxalq münasibətlər
(Uluslararası İlişkiler) ixtisası üzrə

təhsil alan tələbəsi

Elşən Ələkbərli İlham
(adı, soyadı, atasının adı)

Diplom işinin rəhbəri

Öğr.Gör. Araz Aslanlı Azad
(adı, soyadı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi)

**1. İşin mövzusu Azərbaycan-Almanya ilişkileri ve Azərbaycan
basınına yansması (1991-1993)**

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti tərəfindən təsdiqlənsin

“ ____ ” _____ 2018 il

No

2. Tələbənin sona yetirdiyi işin kafedraya təhvil müddəti: 8 ay

3. İşin məzmunu və həcmi (izahı, hesabı və eksperimental hissəsi, yeni təhlilə ehtiyacı olan müəssisələr) Özet, Giriş, Birinci bölüm, İkinci bölüm, Sonuç, Kaynakça

4. Buraxılış işi üçün lazımı materiallar

1. ABDOLVAND, B. Diversifizierung des Europäischen Gasbedarfs und die kaspischen Gasressourcen in Aghev Mardan und Suleymanova Ruslana. Jahrbuch Aserbaidshanforschung. Beitrage aus Politik, Wirtschaft? Geschichte und Literatur. Band 2, Dr.Köster – Berlin, 2008.
2. ABDULLAYEV, Ç. Almaniya Azərbaycan Əlaqələri, Azərbaycan Milli Ensiklopediyası, Bakı, 2000.
3. AUCH, E. M.; YILDIRIM, H. A.; The Karabakh Conflict in Selected German Media, 1988-2008: A research paper, Humboldt University – Berlin, 2015
4. Deutsch - Aserbaidshanische Auslandshandelskammer, Zielmarktanalyse: Windenergie und Netzintegration in Aserbaidshan, 2015.
5. HƏSƏNOV, Ə., Müasir Beynəlxalq Münasibətlər və Azərbaycanın Xarici Siyasəti Dərslik, “Azərbaycan” Nəşriyyatı – Bakı, 2005.
6. MİRZƏ, H. “Azərbaycan-Almaniya münasibətləri”, Azərbaycan Respublikasının Xarici Siyasətinin Əsas İstiqamətləri (1991-2016), Bakı, 2017.
7. ROMKERHALL, T., Aserbaidshan: ein Märchenland, das es wirklich gibt, Kultur Taschenbuch – Germany, 2017.
8. SÜMƏRİNLİ, C., Hərbi sahədə informasiya əldə etmək mədəniyyəti: Azərbaycan və dünya təcrübəsi, Apostrof-Bakı, 2010.

5. Qrafik materiallarının siyahısı dəqiq göstəricilərlə (vacib cədvəl, çertyojlar, yaxud qrafiklər, nümunələr və s.) 3 tablo, 4 şəkil

6. Buraxılış işi üzrə məsləhətçinin soyadı, adı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi (diplom işinin ona aid olan hissəsini göstərməklə)

Dr. Cəfərov Nazim Kamil

7. Buraxılış işinin təqdimi üzrə təqvim planı:

Sıra No	İşin hissələrinin adı	Qurtarma faizi (yerinə yetirilmə)	İşin yerinə yetirilməsi müddəti	
			plan üzrə	faktiki

1. Bölüm (Ekim 2017 – Ocak 2018)
2. Bölüm (Şubat 2018 – Nisan 2018)
3. Bölüm (Mayıs 2018)

Buraxılış işinin rəhbəri Öğr.Gör. Araz Aslanlı Azad
imza

Məsləhətçi Dr. Cəfərov Nazim Kamil
imza

Tapşırığı imza üçün qəbul etdim _____
(tələbənin imzası)

Tapşırığın qaytarılması tarixi “ _____ ” _____ **2018-ci il**

- Qeyd 1. Buraxılış işi üzrə verilmiş tapşırıq 2 nüsxədən ibarətdir. Nüsxənin biri tələbəyə verilir, ikincisi kafedrada qalır.
2. Hazırlanmış buraxılış işini tapşırıqla birlikdə tələbə DAK təqdim edir.

BURAXILIŞ İŞİNİN PLANI

TUTANAK

ÖZET

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM AZERBAYCAN-ALMANYA İLİŞKİLERİ

1.1. AZERBAYCAN-ALMANYA İLİŞKİLERİNİN GENEL TARİHÇESİ

1.2. 1991 SONRASI SİYASİ İLİŞKİLER

1.3. 1991 SONRASI EKONOMİK İLİŞKİLER

1.4. 1991 SONRASI SOSYAL-KÜLTÜREL İLİŞKİLER

1.5. 1991 SONRASI GÜVENLİK İLİŞKİLERİ

1.6. DAĞLIK KARABAĞ SORUNU ALMAN BASININDA

İKİNCİ BÖLÜM AZERBAYCAN BASININDA ALMANYA İMAJI (1991-1993)

2.1. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA SİYASİ HABERLER

2.2.1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA EKONOMİK HABERLER

2.3. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA SOSYAL-KÜLTÜREL HABERLER

2.4. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA GÜVENLİK HABERLER

SONUÇ

KAYNAKLAR

ÖZET

18 Ekim 1991`de Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etmiştir. Dünyanın birçok devletleri ile ilişki kurmaya çalışan Azerbaycan, Almanya ile de ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Bu ilişkilerin kökeni daha 19. yüzyılın başlarına dayanmaktadır. Azerbaycan`ın zengin servetleri Almanları Azerbaycan`a getirmiş ve burada büyük Alman köyleri kurulmuştur. Bağımsızlık kazandıktan sonra ise, günümüzdeki ikili ilişkiler daha da genişletilmiş ve kapsamlı hale getirilmiştir. Bu çalışmada Azerbaycan ile Almanya arasındaki siyasi, ekonomik, sosyal-kültürel ve güvenlik ilişkileri, özellikle 1991-1993 yıllarında Azerbaycan basınında yer alan ikili ilişkilerle ilgili haberler araştırılmış ve genel olarak Almanya imajı incelenmiştir. Azerbaycan`ın bağımsızlığının ilk dönemlerinde Almanya ile kurduğu ilişkiler temel olarak siyasi ve sosyal-kültürel alanlarda gelişmiş, Almanya Azerbaycan`ın siyasi olarak tanımış, sosyal yardımlar ve özellikle, Dağlık Karabağ savaşında yaralanan ve zarara uğrayan kişilere yardımlar etmiştir. Haydar Aliyev döneminden sonra ilişkiler ekonomik alanda daha da geliştirilmeye başlanmış ve yalnız 2000`lerde güvenlik alanında ilişkiler geliştirilebilmiştir. Diğer Batı devletlerinden farklı olarak Alman şirketleri, Azerbaycan`ın petrol-doğalgaz sektörü ile fazla ilgilenmemiş, buna karşılık petrol-dışı sektörlerle ve petrolle ilgil olan inşaat sektörüne büyük yatırımlar yapmıştır. Bu ilişkilerin Azerbaycan basınına yansımalarının incelenmesi Almanya`nın Azerbaycan`daki imajının anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: Azerbaycan-Almanya ilişkileri, sosyal yardım, ekonomik işbirliği, siyasi ilişkiler, güvenlik

İÇİNDEKİLER

TUTANAK	ii
ÖZET.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN-ALMANYA İLİŞKİLERİ

1.1. AZERBAYCAN-ALMANYA İLİŞKİLERİNİN GENEL TARİHÇESİ.....	3
1.2. 1991 SONRASI SİYASİ İLİŞKİLER	8
1.3. 1991 SONRASI EKONOMİK İLİŞKİLER.....	14
1.4. 1991 SONRASI SOSYAL-KÜLTÜREL İLİŞKİLER	21
1.5. 1991 SONRASI GÜVENLİK İLİŞKİLERİ	27
1.6. DAĞLIK KARABAĞ SORUNU ALMAN BASININDA	32

İKİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN BASININDA ALMANYA İMAJI (1991-1993)

2.1.1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA SİYASİ HABERLER.....	38
2.2. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA EKONOMİK HABERLER.....	54
2.3. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA SOSYAL-KÜLTÜREL HABERLER	58

2.4. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA	
GÜVENLİK HABERLERİ	67
SONUÇ	70
KAYNAKLAR.....	75
Ek 1. Azerbaycan – Almanya İkili İşbirliği: Sözleşme ve Hukuk	
Belgeleri	82

KISALTMALAR LİSTESİ

AHC	Azerbaycan Halk Cumhuriyeti
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
AFC	Almanya Federatif Cumhuriyeti
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
AB	Avrupa Birliği
AKP	Avrupa Komşuluk Politikası
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
AATO	Alman-Azerbaycan Ticaret Odası
SOCAR	Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Şirketi

GİRİŞ

Her toplumun gelişmesinde iletişim sistemlerinin ve medya ağının büyük rolü bulunmaktadır. Bu sistemler toplumun düşüncelerine büyük etki yapmak kapasitesine sahiptir. Özellikle gazeteler, XIX. ve XX. yüzyıllardan itibaren siyasal partiler, hükümetler, ticari ve sanayi kurumları vd. için önemli toplumsal iletişim aracı haline gelmiştir. Medyanın görevi öncelikle bilgilendirmek olmalıdır. Ancak medyanın toplumu yönlendirmek ve kamuoyu oluşturmak gibi kapasitesi de bulunmaktadır. Bu açıdan toplumda herhangi bir konu ile ilgili imajın öğrenilmesi için o toplumda yaygın medya araçlarının araştırılması önemlidir.

Bu çalışma kapsamında Azerbaycan - Almanya ilişkileri araştırılmış ve Almanya'nın Azerbaycan'daki imajının öğrenilmesi için basın incelemesi, başka sözle "Azerbaycan" gazetesinin 1991-1993 yıllarını kapsayan sayılarında bir inceleme yapılmıştır. Almanya, Ocak 1992 'de Batı Avrupa devletleri içerisinde Azerbaycan'ın bağımsızlığını tanıyan devlet olarak Azerbaycan'la farklı alanlarda ilişkiler kurmuştur. Bağımsızlığın ilk dönemlerinde genel olarak siyasi ve sosyal alanlarda ilişkiler gelişse de, daha sonra ekonomik işbirliği derinleştirilmiştir. Almanya ve Azerbaycan arasında güvenlik ilişkileri ikili ilişkiler kapsamında gelişmese de, NATO ve AB gibi kuruluşlar kapsamında geliştirilmiş, özellikle 2000'lerden sonra bu alanda ilişkiler derinleştirilmeye başlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Azerbaycan ile Almanya arasında siyasi, ekonomik, sosyal-kültürel ve güvenlik ilişkilerinin genel değerlendirilmesi yapılmış, aynı zamanda Dağlık Karabağ sorunu ile ilgili Almanya'nın pozisyonu ve Alman basınında imajı incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde 1991-1993 yıllarında Azerbaycan gazetesinde yayınlanan Almanya ile ilgili haberler taranmış ve nitelik ve niceliğine göre incelenmiştir. Başka sözle, Almanya ile ilgili haberler, siyasi, ekonomik, sosyal-kültürel ve güvenlik haberleri başlıklarıyla bölünmüş ve Azerbaycan açısından olumlu, olumsuz veya tarafsız olmasına göre değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN-ALMANYA İLİŞKİLERİ

1.1. AZERBAYCAN-ALMANYA İLİŞKİLERİNİN GENEL TARİHÇESİ

Azerbaycan-Almanya ilişkilerinin tarihi temel olarak 19. yüzyılın başlarına tesadüf etmektedir. Bu dönemde Napoleon savaşlarından sonra büyük sayıda Alman ailesi Çar Rusyası'na göç etmiş, bunlardan yaklaşık 400 aile ise Azerbaycan'da, özellikle şimdiki Göygöl, Şemkir ve Tovuz rayonlarında yerleşen eski adı Helenendorf, Annenfeld ve Traubenfeld olan köylerde yerleşmişler. 19. yüzyıl Almanlar tarafından Azerbaycan'ın ekonomik potansiyelinin, aynı zamanda edebiyat ve kültürünün öğrenilmesi ile özetlenebilir. Almanya'nın Azerbaycan'daki ilk yatırımcıları, bu bölge daha Transkafkasya içerisinde Rusya Çarlığı'na dahil iken faaliyete başlamıştı. Almanlar özellikle şarapçılığın gelişimine katkı sağlamış, 1854'de Rusya-Osmanlı savaşı döneminde telegraf iletişimine ihtiyaç yarandıktan sonra, Almanya'nın Walter ve Werner von Siemens kardeşlerinin kurduğu Siemens şirketi tarafından Kafkas telegraf hattı yapılmıştır. (Dornfeldt, 2015: 42-44).

Daha sonra 1863'de Simens, ilk kez Azerbaycan ekonomisine yatırım yaparak, Gedebeş rayonu bakır yataklarını işletmek için fabrika kurmuş ve 20. yüzyılın başlarına kadar Kafkasya'da elde edilen toplam bakırın 2/3'nü üretmiştir. Werner von Siemens'in kendi anılarında yazıyordu: "Gedebeş'in bakır yatakları çok eskidir, hatta Milattan önceki tarih kadar eski". Aynı zamanda bölgede ilk Alman Konsolosluğu da kurulmuştu. Gedebeş Konsolosu Georg William Bolton, aynı zamanda Almanya'nın Tiflis'de oturan Büyükelçisi idi. Büyükelçi olarak Tiflis'de daimi oturma zorunluluğu olduğu için o, konsolos makamını

bırakma isteği hakkında mektup yazsa da, bu makamdan yalnız 15 sene sonra bırakılmış ve yerine başka birisi atanmamıştır (Dornfeldt, 2015: 42-44).

Nobel kardeşleri 1879`da Almanya yatırımını Transkafkasya bölgesine getirmiş, “Nafta (petrol) Üretim Kurumu” kurmuş ve Hazar denizinde petrol üreterek 20. yüzyılın başlarına kadar Almanya`ya göndermiştir. Bu dönemlerde Almanya petrol ve petrol ürünleri talebinin %20`i Hazar denizi kaynakları ile karşılanmakta idi ve hatta Bavariya`da Bakü`den gönderilen petrolü işlemek için rafiner de kurulmuştu. 1886`da Almanya`nın İran büyükelçisi ilk kez Bakü`ye ziyaret yapmış ve ardından Şansölye`ye mektup yazarak bölgede demiryolu yapımı ve diğer sektörlerde Alman yatırımının olumlu girişimler olabileceğini bildirmiştir. Kaiser Wilhelm II tarafından verilen kararla 1890`da Almanya`nın Bakü Konsolosluğu faaliyete başlamıştır (Dornfeldt, 2015: 45).

Bu dönemde Almanya ile kültürel ilişkiler de geliştirilmiş, tarihi “Kitabi Dede Korkut” destanı ilk kez Alman alimi ve oryantalisti Fridrix von Dits tarafından 1815`de Almancaya çevirilerek dünyaya tanıtılmıştır. Tüm dünyaca meşhur “Ali ve Nino” eserinin yazarı olan Azerbaycanlı Gurban Sait, Sovyetlerden kurtulmak için Almanya`ya gitmiş ve eserini burada yazarak 1930`da Almanca yayımlatmıştır. Bundan başka Azerbaycanlıların Almanya`daki faaliyeti ve çalışmaları da Almanya`da Azerbaycan`ın tanınmasına neden olmuştur. Alman yazarı Y.V. Höte Azerbaycan`ın dahi klasik yazarı Nizami Gencevi`ni “bütün şairlerin ustası” adlandırmıştır (Mirzə, 2017: 451-453). Leypsig merkez uluslararası kütüphanesinin bilgilerine göre, daha 1913`den başlayarak günümüze kadar kütüphaneye Azerbaycan hakkında yazılmış farklı kitaplar dahil olmuştur. Birinci Dünya Savaşı döneminde Avrupa

devletleri olan Birleşik Krallık, Almanya, aynı zamanda Osmanlı ve daha sonra Sovyetler Azerbaycan'ı, özellikle onun petrol zengini şehiri Bakü'nü ele geçirmeye çalışıyorlardı. Bu savaştan Rusya'nın çıkması için Almanya ile aralarından imzalanan Brest-Litovsk Anlaşmasına 27 Ağustos tarihli Ek Anlaşma imzalanmıştı. 8 fesil ve 17 maddeden oluşan bu ek anlaşmanın 14. maddesi, Azerbaycan'la ilgili olup, Almanya'nın Kafkasya'da Gürcistan sınırlarından dışarıdaki askeri operasyonlarda hiçbir üçüncü devlete yardım etmeyeceğini bildiriyordu. Aynı zamanda, üçüncü devletin askeri güçlerinin Bakü sınırlarını geçmemesi için politik etki yapmak talep ediliyordu. Bu anlaşmada kastedilen üçüncü devlet, Osmanlı İmparatorluğu idi. Artık Çar Rusyası'nın dağılmasıyla ve Sovyetler Birliği'nin kurulmasına kadar olan boşluktan yararlanarak kendi bağımsızlığını 28 Mayıs 1918'de ilan etmiş Azerbaycan Halk Cumhuriyeti (AHC) temsilcileri, Bakü'nün Azerbaycan'a ait olduğu iddiasıyla bu anlaşmadan hoşnutsuz kalarak Osmanlı sadrazami Talat Paşa'yla görüşmek için İstanbul'a gitmiş ve İstanbul'daki Almanya Büyükelçiliği'ne Azerbaycan'ın itiraz notasını vermişler. Rusya İmparatorluğu'nun dağılması ve Sovyet Rusyasının kurulması Batı devletlerinin, aynı zamanda Almanya'nın Azerbaycan'a karşı tavrının değişmesine neden olmuş ve 15 Eylül 1918'de Bakü Osmanlı yardımıyla azad edilerek Azerbaycan'a verilmiştir. Bundan sonra Almanya askeri ve ticari temsilcisi Fon der Golds Bakü'ye gelmiş ve 27 Ağustos Ek Anlaşmasının yasal zeminini kaybettiğini, Almanya'nın AHC'ni tanıyacağını ve burda konsolosuk açacağını bildirmiştir. Lakin 1918'de Almanya ve Osmanlı blokunun dünya savaşını kaybetmesi, Almanların, özellikle Osmanlı askeri kuvvetlerinin Bakü'nü tamamen terketmesine neden olmuştur (Həsənov, 2005: 51-55).

1918-1920 yılları arasında bağımsızlığını sürdüren AHC döneminde Alman vatandaşlar Azerbaycan Parlamentosunda 1 millet vekili ile temsil olunmuş ve devlet idareciliği yapılarına entegre edilmişler. Hatta 20. Yüzyılın başlarında Bakü şehir belediyye başkanlarından biri milliyetçe Alman olmuştur. AHC döneminde Avrupa ülkelerinde toplam 100, Almanya`da ise 50 civarı Azerbaycanlı öğrenci eğitim alıyordu. Bu öğrencilerin bir kısmı Almanya`da eğitimini devam etmiş, bazıları ise Azerbaycan`a geri dönerken AHC`nin dağılması ve Sovyetler Birliği`nin kurulması nedeniyle Almanya`ya mihaciret yapmışlar. AHC`nin kurucusu M.E. Resulzade de hayatının sonraki büyük kısmını Almanya`da yaşamıştır.

1922-1939 yılları arasında dünyada uluslararası ilişkiler ve siyaseti belirleyen olaylar Versal-Vaşington sisteminin tüm çabalarına rağmen Almanya`nın yeniden güçlenmesine, sol milletçilerin ve nasistlerin hakimiyete gelmesine ve bu defa daha büyük ve tüm dünyayı kapsayan İkinci Dünya Savaşının başlanmasına neden oldu. 1941`de bu savaşa katılan SSCB ve onun terkinde Azerbaycan, Nasist Almanyası`na karşı yaşam mücadelesi vermişler. Bu dönemde Almanya hükümeti eskiden mihaciret yapmaya mecbur kalmış insanlarla irtibata geçmiş ve hatta 1942`de M.E. Resulzade ile de görüşmüştür. Mihacirette yaşayan Kafkasyalılardan oluşan “Kafkasya Ordusu”nun terkinde 70 bin Azerbaycanlının da katıldığı “Bozkurt”, “Aslan” gibi lejyonlar da vardı. Resulzade Almanya`da faaliyet gösteren “Azerbaycan Ulusal Komitesi” kurmuş ve Hitler`den Azerbayca`a savaşı kazandıktan sonra bağımsızlık sözü almak için çalışıyordu, lakin Hitler`in planlarında böyle birşey yoktu. Resulzade Hitler`in fikirlerini kabul etmiyor ve kendi makalelerinin birinde şöyle diyordu: “İç ve yabancı düşmanlarının fikrinde, Hitlerizm, demokrasinin mühalifi olarak işbaşına gelmiş,

tesisine başladığı idare yapısı İtalya`da olduğu gibi faşizm diktatörlüğü imiş” (Yaqublu, 1999: 58-59). 1945`de savaş bittikten ve Almanya mağlup edildikten sonra iki hisseye bölünmüş, batı bölgelerinde kapitalist Almanya Federatif Cumhuriyeti, doğu bölgelerinde ise sosyalist Almanya Demokratik Cumhuriyeti kurulmuştur. Sovyet Azerbaycanı ile sosyalist Almanya arasında ilişkiler sadece kültür, turizm ve bilim alanlarında geliştirilmiş ve bu dönemde birçok Azerbaycanlı yazarların eserleri Almancaya ve tersine olarak Alman eserleri Azerbaycancaya çevirilmiştir. Horst Wilfrid Brand 1958`de Azerbaycan`ın dahi yazarlarından olan Mirze Feteli Ahundov hakkında monografi yazarak onu “Doğu`nun Mülleri” adlandırmıştır. 1980-1990`larda yaşanan gelişmeler, 1990`da iki Alman devletinin tek bir çatı altında birleşmesine ve 1991`de SSCB`nin dağılmasına neden olmuştur.

18 Ekim 1991`de bağımsızlık kazandıktan sonra Azerbaycan Cumhuriyeti ve Almanya Federatif Cumhuriyeti (AFC) arasında tüm alanlarda, hem siyasi, hem ekonomik, hem de sosyal-kültürel ve güvenlik ilişkileri geliştirilmiştir. Ocak 1992`de Almanya Azerbaycan`ın bağımsızlığını ilk tanıyan Batı Avrupa ülkelerinden biri olmuş, diplomatik ilişkiler kurmuş ve bu ilişkiler günümüzdeki gelişmekte devam ediyor. Azerbaycan da Batı Avrupa devletlerinde ilk Büyükelçiliğini Almanya`da açmıştır. AFC`nin Güney Kafkasya bölgesindeki temel ekonomik partneri Azerbaycan olmakta ve bu temelde ikili siyasi ve ekonomik ilişkiler geliştirilmektedir.

Almanya, Azerbaycan`a en farklı alanlarda, teknik ve mali yardım eden devletlerden birisidir. Azerbaycan`ın bağımsızlığının ilk yıllarında Almanya`nın Fridrix Nauman Fonu`nun Bakü`de teşkil ettiği uluslararası konulu seminer hukuk devleti kuruculuğu işinin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesinde önemli rol oynamıştır. Almanya diplomatı

Manfred Kulesan ve Almanya Kiliseler Birliği'nin Başkanı Hannelor Hanslen'in teşebbüsü ile Azerbaycan göçmenlerine tıbbi ve gıda yardımı için önemli miktarda mali fon toplanmıştır (Abdullayev, 2000: 9-33).

Dağlık Karabağ konusunda Almanya devleti resmi olarak Azerbaycan`ın pozisyonunu ve çatışmanın barış yoluyla halledilmesini desteklemektedir. Lakin toplumsal açıdan değerlendirildiğinde, özellikle, bilim birliği Euro Kauk Asia e.v. ve Humboldt Berlin Üniversitesi Azerbaycan Tarihi Eğitim Kurumu tarafından 2014/2015 yıllarında gerçekteştirilen proje kapsamında Almanya'nın en önemli dergi ve gazetelerinde Dağlık Karabağ konusuna bakış açısı incelenmiş ve Dağlık Karabağ sorununa "tarafsız" bakış açısı görülmemiştir. Dağlık Karabağ sorununun, bu dergi ve gazete sayfalarında Almanya toplumu tarafından daha çok Sovyet, Gorbaçov döneminin "glasnost ve perestroika" (aydınlık ve yenidenkurma) politikalarının sonucu olarak değerlendirildiği, Dağlık Karabağ halkının kendi kaderini tanımlama hakkına sahip olduğunu ifade edildiği görülmektedir. Almanya toplumunda Azerbaycan ve Dağlık Karabağ konusu ile ilgili objektif bakış açısının oluşturulması için kapsamlı araştırmalar ve bilgilerin bu topluma hitab edebilen bilgi merkezleri tarafından aktarılması önem taşımaktadır. Bundan başka Alman kitle iletişim araçlarında Azerbaycan'daki insan hakları alanında mevcut durum eleştirilmektedir.

1.2. 1991 SONRASI SİYASİ İLİŞKİLER

Ekim 1990`da 40 senelik aradan sonra yeniden birleşebilen Almanya 20. Yüzyılın 90.yıllarında Güney Kafkasya`ya yönelik dış politikasında, özellikle Rusya politikası kapsamında yaklaşım göstermiştir. Bu dönemde Almanya için birleşme politikası kapsamında yürüttüğü

çalışmaları birincil önem taşımıştır. Aynı zamanda bir Batı bloğu ülkesi olarak Almanya NATO'nun Doğu'ya doğru genişleme politikasına olumlu yanaşmış ve bu çerçevede Azerbaycan'la ilişkilerini geliştirmiştir.

Uluslararası arenada ilk siyasi adımlarını atan bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti Batı Avrupa ülkeleri, aynı zamanda Almanya ile ilişkilerin geliştirilmesine büyük önem vermiştir. Almanya Azerbaycan'ın bağımsızlığını 12 Ocak 1992'de tanımış, 20 Şubat 1992'de diplomatik ilişkiler kurulmuş ve artık 22 Eylül 1992'de Bakü'de Almanya Büyükelçiliği faaliyete başlamıştır. Azerbaycan'ın Almanya'daki Büyükelçiliği ise bundan az önce, 2 Eylül 1992'de açılmıştır (Tase, 2014: 2). Mart 1992'de Hans Jozef Fogel önderliğinde Alman Bundestagı temsilci grubu Azerbaycan'a ilk resmi ziyarette bulunmuştur. 1992-1993 yılları arasında bu ziyareti Azerbaycan temsilci gruplarının Almanya ziyaretleri izlemiştir. 1993-1996 yılları arasındaki dönemde ise Azerbaycan-Almanya siyasi ilişkileri gelişmeye başlamıştır. Aralık 1993'de AC'nin o dönemki Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev Bundestag'ın Kafkasya Komitesi Başkanı Villi Vimmer'i kabul etmiştir.

H. Aliyev, Ocak 1995'de ise Davos ziyareti zamanı AFC Cumhurbaşkanı Roman Hersog ile, Mayıs 1995'de Moskova ziyareti zamanı ise Kasler Helmut Koll ile, aynı ayda Londra'da Dışişler Bakanı Klaus Kinkel ile görüşmüş ve Ekim 1995'de Nyu-York, Nisan 1996 Lüksemburg ziyaretleri sırasında da birsıra diğer yüksek çinli memurlarla görüşler geçirmiştir. Azerbaycan-Almanya siyasi diyalogunun temel noktalarından biri Dağlık Karabağ sorunu olmakta ve Almanya Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ sorununun çözümü için kurulan Minsk Grubu üyelerinden biri olmaktadır. Almanya

memurları ile yapılan tüm görüşmelerde Dağlık Karabağ konusuna değinilmekte ve güncel durum değerlendirilmektedir.

Azerbaycan-Almanya siyasi ilişkilerinin geliştirilmesi açısından Almanya Dışişler Bakanı Klaus Kinkel'in Aralık 1995'te Bakü'ye yaptığı ziyaret önem taşımaktadır. Kinkel'le Aliyev'in görüşü sırasında birsıra anlaşmalar imzalanmıştır: "Azerbaycan ve Almanya arasında ikitaraflı ilişkilerin temelleri hakkında" Ortak Bildiri, "Azerbaycan ve Almanya Hükümetleri arasında kültürel işbirliği hakkında" Anlaşma, "Azerbaycan ve Almanya Hükümetleri arasında askeri mezarlara bakım hakkında" Anlaşma, "Azerbaycan Cumhuriyeti ve Almanya Federal Cumhuriyeti" arasında yatırımların ortak korunması hakkında" Saziş, "Azerbaycan ve Almanya Hükümetleri arasında mali işbirliği hakkında" Memorandum. Bunlar, Azerbaycan ve Almanya arasında siyasi ilişkilerin temellerini oluşturan ilk anlaşmalardır (Zeynalova, 2008: 20-22).

Azerbaycan'ın aktif dış politika hattını izlemesi ve Avrupa devletleri ile entegrasyon çalışmaları gibi adımları Batı'da Azerbaycan'a karşı ilginin artmasına neden oluyordu. Artık 1994'de büyük Batı Avrupa şirketlerinin de temsil edildiği "Asrın Anlaşması" adlanan enerji anlaşmasının imzalanması Batı'nın Azerbaycan'a olan ilgisini gösteriyor. Bu dönemden sonra Almanya ile ilişkiler de geliştirilmiştir ve zirve noktasına Azerbaycan'ın Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Almanya ziyareti ile ulaşmıştır. H. Aliyev, Almanya Cumhurbaşkanı Roman Hersog'un daveti üzerine 1-4 Temmuz 1996'da Almanya'da resmi ziyarette bulunmuş, cumhurbaşkanından ziyade, Federal Şansölye Helmut Koll, Vitse-Şansölye ve Dışişleri Bakanı Klaus Kinkel, Bundestag'ın Vitse-Başkanı A. Folmer ve siyasi ve ekonomik dairenin gözde üyeleri ile görüşmeler yapmış ve bu ziyaret ikitaraflı ilişkilerin

geliştirilmesi açısından büyük önem taşımıştır. Ermenistan tarafından Azerbaycan topraklarının, Dağlık Karabağ'ın işgali ve savaşın barış yoluyla çözülmesi yolları gibi konular görüşler zamanı birlikte tartışılmıştır. Bu görüşmelerin temel konularını şöyle özetleyebiliriz:

1. AGİT'in Minsk Grubu üyesi olarak Almanya'nın Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ sorununun hallinde desteğini kazanmak
2. Alman yatırımlarını ve teknolojisini ülkeye getirmek.

Almanya'daki görüşler sırasında "AC ve AFC arasında ilişkilerin temelleri hakkında" Ortak Bildiri imzalanmıştır. Bu bildirin 2. maddesi toprak bütünlüğü ve etnik azınlıklarla bağlı konuya değinerek Almanya'nın resmi pozisyonunu göstermektedir: "Almanya ve Azerbaycan ikili ilişkilerini uluslararası hukuka uygun, egemenlik, eşitlik, toprak bütünlüğü, sınırların geçilmezliği, çatışmaların barış yoluyla halli ilkelerine saygı, güç gösterisi ve kullanımının yasaklanması, aynı zamanda insan haklarına, özellikle ulusal azınlıklarının haklarına saygı esasında kurmaktadır" (Mirzə, 2017: 458). Görüşmeler zamanı aynı zamanda bir sıra alanlarda çeşitli anlaşmalar: araştırma ve uzman hazırlığı için fon kurulması hakkında, AFC ve SSCB arasında imzalanmış önceki anlaşmaların devam ettirilmesi hakkında, "Acil yardım-Bakü havaalanı" projesi kapsamında ekonomik işbirliği hakkında anlaşmalar da imzalanmıştır. Bu ziyaret zamanı H. Aliyev "Thyssen", "Scholl", "Siemens", "Ferrostaal", "Alcatel" vd. Alman şirketleri başkanları ile de görüşmüş ve "Deutsche Bank" ile Azerbaycan Ulusal Bankası arasında işbirliği anlaşmasını da imzalamıştır. Bu görüşlerden sonra Almanya Azerbaycan'a 70 milyon marka değerinde kredi açmıştır. 1990'ların sonuna kadar bir sıra bakanlar tarafından Almanya'ya ziyaretler başlatılmış ve ilişkiler derinleştirilmiştir (Zeynalova, 2008: 23-24).

2001 ve 2004 yıllarında Almanya Vitse-Şansölyesi ve Dışişleri Bakanı Yoşka Fişer'in bölge ülkelerine, aynı zamanda Azerbaycan'a yaptığı ziyaretler kapsamında temel olarak enerji alanında diyalog ön planda olmuştur. Mayıs 2001'de Yoşka Fişer, Bundestag Başkanı Antye Follmer ile birlikte Azerbaycan'a ziyaret yapmış ve H. Aliyev'le de görüşmüşler. Bu görüş zamanı H. Aliyev, Alman şirketlerinin Azerbaycan'daki başarılı çalışmalarının ikili ilişkilerin geliştirilmesinde büyük önem taşıdığını bildirmiş ve bunun devamlı olmasını istemiştir.

Almanya, Avrupa Birliği üyesi olduğu için Kafkasya bölgesi ülkeleri ile ilişkilerini temel olarak AB kapsamında gerçekleştirmektedir. Temel AB üyesi olarak Almanya, Azerbaycan ve AB arasında vize rejimi sadeleştirilmesi, enerji ve diğer alanlarda işbirliği çalışmalarının yoğunlaştırılmasını desteklemektedir. 2013'de Azerbaycan ve AB arasında vize rejiminin kolaylaştırılması anlaşması imzalanmıştır. Azerbaycan ve diğer Kafkasya ülkelerinin Avrupa Komşuluk Politikasına (AKP) dahil edilmesinden sonra Almanya'nın bu ülkelere olan ilgisi artmıştır (Deutsch - Aserbaidşanische Auslandshandelskammer, 2015: 11).

Azerbaycan'ı AKP'ye dahil etmek hakkında AB Konseyi'nin 14 Haziran 2004 tarihli kararı AB ülkeleri ve aynı zamanda Almanya ile ilişkilerin geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır. AKP, üye ülkelere, aynı zamanda Azerbaycan'a kültürel, eğitim, çevresel alanlarda AB programlarına katılmayı ve teknik yardım imkanları sunuyor ve Twinning, Teknik Yardım ve Bilgi Paylaşımı (TAIEX), Bütçeye Destek, Tempus, Erasmus Mundus gibi programlara katılma izni veriyor (Azərbaycan Respublikasının Avrupa İttifaqı ilə münasibətləri, <http://www.mfa.gov.az/content/566>, 2017).

Almanya ile siyasi ilişkilerin derinleşmesinde 2003`de hakimiyete gelen Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev`in 24-26 Ağustos 2004`de, yani Azerbaycan AKP`ye dahil edildikten sonra Almanya`ya yaptığı ziyaret ve görüşmeleri de önem taşımaktadır. Bu ziyaret sırasında İ. Aliyev, Almanya Federal Cumhurbaşkanı Horst Keler ve diğer devlet temsilcileri ile görüşmüş ve Azerbaycan`ın Avrupa`ya entegrasyon çalışmaları, Almanya ile ekonomik ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesinin güncel durumları değerlendirilmiş, Almanya`nın Azerbaycan`ın toprak bütünlüğüne saygı ile yanaştığı ve desteklediği bildirilmiştir. Bu görüşmelerin en önemli tarafı “AC`nin AZAL havayolları şirketi ile AFC`nin Airbus havayolları şirketi arasında” Anlaşma, “Çifte vergilendirme hakkında” Anlaşma gibi sazişlerin imzalanmasıdır.

Almanya hükümetinin resmi pozisyonuna göre, Dağlık Karabağ uluslararası hukuk ile Azerbaycan arazisidir, Almanya Azerbaycan`ın toprak bütünlüğünü desteklemekte ve göçmenlere sosyal yardım etmektedir (Zeynalova, 2008: 33). Lakin 2009-2010 Türkiye-Ermenistan ilişkilerini ısınmaya doğru aparan birsıra olaylar ve İsviçre arabuluculuğuyla imzalanmış Türkiye-Ermenistan protokolleri Türkiye`nin Azerbaycan`la ilişkilerinde küçük dönemi kapsayan kötüleşmeye neden olmuş, Azerbaycan Türkiye`nin Ermenistan ile ilişkilerini Dağlık Karabağ sorununun çözümü ile paralel şekilde geliştirmesini istemiştir. Azerbaycan`ın bu isteği ve Türkiye-Ermenistan protokollerinin icrasının Dağlık Karabağ sorununun çözümü ile paralell şekilde yürütülmesi fikri Berlin tarafından desteklenmemiş ve bu konuda Almanya daha çok Ermenistan`ın pozisyonuna yakın yaklaşım taraftarı olmuştur. 2009`da Almanya Bundestag`ında “Güney Kafkasya`da güvenlik, istikrar ve demokrasinin güçlendirilmesi” adlı rezolüston kabul

edilmiş ve bu karara göre Güney Kafkasya devletlerinden her birinin toprak bütünlüğü, bölgesel sorunların devletlerin egemenliği ve sınır geçilmezliği ilkelerini temel tutarak halli uygun görülmüş, işgal aktı kınanmış, göçmenlere yardım üzerinde anlaşılmıştır. Bundestag`ın 2015 tarihli “Azerbaycan`dan insan haklarına uyma talebi” adlı rezolüsyonda da Azerbaycan topraklarının Ermenistan tarafından işgal faktına yer verilmiştir.

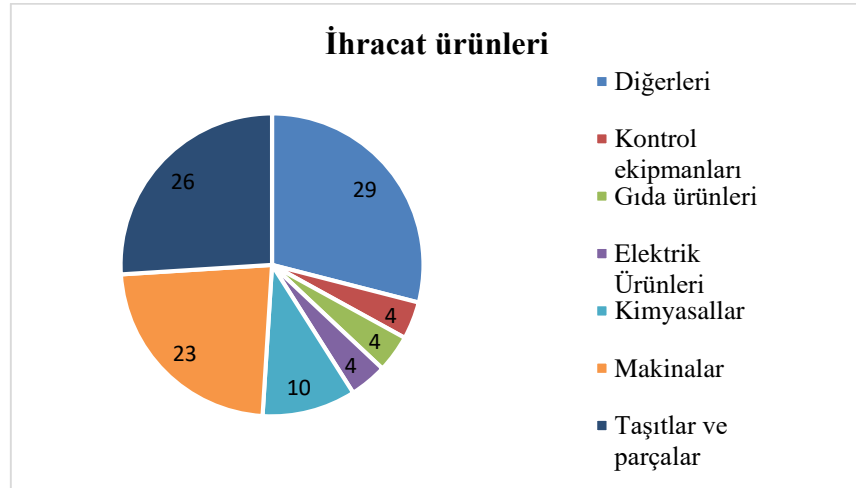
Ocak 2015-Haziran 2016 arasındaki yarım senelik dönemde İlham Aliyev 4 kez Almanya`ya resmi ve çalışma ziyareti yapmış ve yüksek düzeyde siyasi diyalog kurulmuştur. Aynı zamanda Dışişler Bakanlığı ve Parlamento düzeyinde de işbirliği geliştirilmiştir. Parlamento düzeyinde işbirliğinin temelini Almanya-Güney Kafkasya Parlamentolararası Dostluk Grubu teşkil etmektedir. Azerbaycan tarafı yalnız Almanya-Azerbaycan Parlamentolararası Dostluk Grubu`nun kurulması için çaba harcamaktadır. Almanya tarafı ise bu konu ile ilgili net bir fikir bildirmemiştir (Mirzə, 2017: 456).

1.3. 1991 SONRASI EKONOMİK İLİŞKİLER

Almanya`nın Kafkasya bölgesinde, özellikle Azerbaycan ile ilgili stratejisinde temel olarak ekonomik faktörler ön plandadır. Buna göre de, ikili ilişkilerde ekonomik alanda aktiflik daha çok görülebilir. Hem federal, hemde daha küçük subyektler olan landlar tarafından ikitaraflı ticari ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi için, özellikle Aşağı Saksonya, Baden-Vürtemberg, Bavariya ve Kuzey Reyn Vestfaliya federal topraklarından Azerbaycan`a yapılan ziyaretler ve gerçekleştirilen biznes forumları ekonomik alanda devamlı ve maksatlı faaliyetin gerçekleştirildiğini göstermektedir. Alman şirketleri

Azerbaycan`da temel olarak yenilenebilir enerji, enerji verimliliği çalışmaları, çevresel teknolojiler, petrol, doğalgaz ve inşaat gibi sektörlerde aktif faaliyette bulunmaktalar. Azerbaycan, Kafkasya bölgesinde Almanya`nın temel ticari partneridir ve 2014 verilerine göre, Almanya-Azerbaycan ticaret cirosu 3.17 milyar Euro olmuştur. 2013`de ise bu rakam 3 milyar Euro kadar idi. 2014`de Almanya Azerbaycan`dan 2.39 milyar Euro değerinde petrol ve petrol ürünleri alarak, 782 milyon değerinde kendi ürünlerini, özellikle makine, ekipman ve ulaşım araçları satmıştır. Böylece, Azerbaycan`a en fazla ihracat yapan ülkeler sırasında Almanya 4.sırada yer almaktadır:

- 1.Rusya - % 14.3
2. Türkiye - % 14
3. Birleşik Krallık - % 10.7
4. Almanya - % 7.7

Şekil 1. Almanya`dan Azerbaycan`a ihracat ürünlerinin faiz dağılımı

Azerbaycan, Alman ürünlerinin tüketici olarak Almanya`da 72. sırada, üretici ve kendi ürünlerini Almanya`ya ihrac eden ülkeler sırasında ise Almanya`da 45. sırada yer almaktadır. 2013 yılında Almanya`nın Azerbaycan`a direk yatırımlarının hacmi toplam olarak 250 milyon Euro

olarak değerlendirilebilir. 1998`den günümüzedek iki ülke arasında Yatırım Anlaşması, 2005`den günümüzedek ise Çifte Vergilendirme Sözleşmesi yürürlüktedir (Deutsch - Aserbaidshanische Auslandshandelskammer, 2015: 12-16). 2005`de aynı zamanda “Kredi Garanti Fonu” kurulması için mali işbirliği hakkında hükümetlerarası anlaşma da imzalanmıştır (Romkerhall, 2017: 83). 2011`de ekonomik işbirliğini kapsamlı şekilde geliştirmek ve oluşam sorunların pratik haline ulaşabilmek için, Berlin`de Azerbaycan ve Almanya Ekonomi Bakanları arasında ticaret ve yatırımlar üzere yüksek düzeyli İşçi Grup`un yaratılması hakkında saziş imzalanmıştır. 2012`den ise Azerbaycan`da Alman-Azerbaycan Ticari Odası (ATO) açılmış ve faaliyettedir. ATO, Almanya`nın Rusya`dan sonra bölgede açtığı ikinci böyle kuruluştur. Odanın açılış törenine o dönem Almanya Federal Dışişler Bakanı hanım Kornelia Piper de katılmıştır. Burada artık 130`dan çok şirket kaydedilmiştir. 2015 verilerine göre ise, Almaniya-Azerbaycan ticaret cirosu 3.2 milyar dolar civarı olmuştur. Böylece, Almanya`nın Güney Kafkasya devletleri ile toplam ticaretinin faiz dağılımına göre Azerbaycan`ın payı %75 civarı olmakta ve bu gösterge ile Azerbaycan, bölgede Almanya`nın ekonomik ilişkileri en yüksek düzeyde geliştirdiği ülke konumundadır (Mirzə, 2017: 469).

Azerbaycan`da Alman yatırımlarına ilgi ve bu nedenle de rahat iş ortamı vardır. Bu nedenle de her geçen sene Azerbaycan`daki Alman yatırımlarının sayı artmaktadır.

1994`den sonra Almanya`nın siyasi ve ekonomik aktörleri Azerbaycan`ın enerji, özellikle petrol sektörü ile ilgilenmeye başlamış ve aktif rol almak için çalışmışlar. 20 Eylül 1994`de temel olarak İngiliz ve Amerikan yatırımları ile Azerbaycan`ın enerji sektöründe en büyük projeyi yürütecek olan “Asrın Anlaşması” imzalandıktan sonra Alman

medyasında belirli şekilde pişmanlıkla Alman yatırımcılarının bu anlaşmaya katılmada geç kaldıkları yazılıyordu. Örneğin, “Frankfurter Rundschau” editörü Stefan Koch, Azerbaycan-Gürcistan hattıyla petrol taşıyan Bakü-Supsa hattının açılış törenine katılmış ve 10 Mayıs 1999 tarihli gazetede “Petrol bir hayattır. Bakü`den Karadenize kadar yeni petrol hattı açılmıştır” başlıklı makale yayınlamıştır. O zaman bu, Ekonomi Federal Bakanı Günther Rexrodt tarafından bölgedeki ilk olumlu olayla tanışlık demektir. Bu dönemde Alman şirketleri bölgenin British Petroleum, Chevron ve Agip gibi uluslararası İngiliz ve Amerikan kökenli şirketler tarafından tutulduğunun ve kendilerinin geç kaldığının farkına varmışlardı. “Para Sesi”, “Kafkasya`da en büyük savaş”, “Alman işletmelerinin Hazar Petrol Endüstrisine Pasif Katılımı” başlıklı makalelerinde Der Spiegel gazetesi de Almanların Azerbaycan`ın enerji sektöründe pasif olduklarını bildirmişler (Die Zusammenarbeit zwischen der Aserbaidshanischen Republik und der Bundesrepublik Deutschland auf dem fossilen Energiesektor, <http://www.alumniportal-aserbaidshan.de/292-2/,2017>).

Lakin Azerbaycan tarafı Almanya ile ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinde ilgili olmuş ve özellikle Haydar Aliyev, Almanlarla yaptığı görüşlerde hep Almanya`nı Azerbaycan ekonomisinde aktif çalışmaya hep davet etmiş ve onlara rahat çalışma koşulları yaratılacağı sözü vermiştir. AFC eski Dışişler bakanı Klaus Kenkel 1995`de Bakü`ye ziyaret yapmış, burdaki Alman Kirhasında (Kilisesinde) insanlarla görüşmüş, Azerbaycan`ın petrol endüstrisi ile tanışmıştır (“Almaniyanın XİN`i Klaus Kinkelin Azərbycana səfəri. AzərTac”, Azərbycan, Bakı, 23 Aralık 1995). Alman Büyükelçisi Michael Schmunk ile 15 Haziran 1996 görüşünde H. Aliyev, Almanların Azerbaycan`da aktif faaliyette bulunmadığı için teessüf ettiğini bildirmiştir. 1-4 Temmuz 1996`da H.

Aliyev`in Almanya`ya yaptığı resmi ziyareti sırasında görüştüğü Almanya Ekonomi Bakanlığı`nın Doğu Komitesi Başkanı Otto Wolf von Amerongen bildirmiştir ki, Almanya 1996`a kadar Azerbaycan`ın enerji sektöründe hiçbir aktivitede bulunmamasının nedeni Almanların ilgisizliği değil, aksine diğer sektörler, özellikle altyapı, telekomünikasyon, su tedariki, santrallerin inşası, kimya sektörü ve petrol rafinerleri ve hatlarının inşası gibi petrol-dışı alanlara ilgisinin olmasıdır. Genel olarak Alman işadamları petrol sektörü ile ilgili teçizat ve servis alanı gibi petrol-dışı sektörler ile daha çok ilgileniyorlardı. Azerbaycan bağımsızlık kazandıktan sonra ise Almanya yatırımları ilk olarak petrol dışı sektöre yatırılmaya başlandı. Örneğin, Bakü havaalanının 3.3 kilometre uzunluktaki uçak hattını Almanya şirketleri olan “Wirtgen” ve “Siemens” yapmış ve hat 1995`de eski Ekonomik işbirliği bakanı Karl Dieter Şpranger`in Bakü`ye ziyareti sırasında yaptığı konuşma sonrası kullanıma açılmıştır.

Almanya işadamlarını Azerbaycan ekonomisine, özellikle enerji sektörüne çekme ve onlara rahat çalışma koşulları yaratılacağı çağırışlarının ardından ilk kez 13 Ocak 1997`de Almanya`nın Deminex-Wintershall şirketi ile anlaşma imzalandı. Anlaşmaya göre, bu şirket Hazar denizinin Azerbaycan sektöründe, temel olarak Lenkeran ve Talış perspektif yapı projelerinde %30 ile çalışmaya başladılar. Daha sonra 1995-1997 arasında Azerbaycan faaliyete başlayan Alman şirketi Grünwald Alman-Azerbaycan Ortak Girişimi Azeralmneft kapsamında Ramana`daki 7. petrol sahasının kara üretimi ile ilgili çalışmalar yaptılar. Bunu takip eden yıllarda Alman işadamları petrol ile ilgili diğer sektörler de büyük yatırımlar yaparak Azerbaycan`a direk yatırım yapan en büyük yatırımcılardan biri haline geldiler. Azerbaycan petrolü Gürcistan`ın Batumi ve Poti limanlarından Türkiye`nin Ceyhan limanına

ve oradan İtalya'nın Trieste limanına ulaşarak, daha sonra Almanya rafinerilerine taşınmaktadır. Almanya'nın Eupec Rohrleitungsservice GmbH şirketi Bakü-Tiflis-Ceycan petrol boru hattı projesi kapsamında 120 milyon dolar değeri olan, korozyona dayanıklı ve yüksek kaliteli boru hatları üretmiştir. Bu hatlar Azeri, Çırac ve Güneşli petrol sahalarından Sangaçal'a kadar 60 km uzunlukta alanda kurulmuştur. Aynı zamanda, Alman şirketi Oil and Gas ProServis GmbH şirketi ve Azerbaycan şirketi SOCAR arasında yapılan 1 Şubat 2005 tarihli anlaşmaya göre, Azerbaycan'ın petrol ve doğalgaz projeleri kapsamında yapılan boru hatlarının teknik bakımı Almanlara verilmiştir. Bu anlaşmaya göre pay dağılımı, %25 Siemens Turbomachinery International Holding, % 45 Target Petroleum Azerbaijan, %29.9 ise SOCAR şirketine aittir. Bakü-Supsa petrol hattının Sangaçal terminali de Alman şirketi Gabeg tarafından yapılmıştır.

Azerbaycan'ın enerji sektöründe faaliyetini genişletmesi ve aynı zamanda ekonomisini çeşitlendirme çalışmaları Alman yatırımlarını çoğaltmış ve 1993-2011 arasında Almanya Azerbaycan endüstrisine toplam 202.2 milyon dolar değerinde yatırım yapmıştır (Cabbarlı, A. "Azərbaycan-Almaniya əməkdaşlığı ölkəmizin Avropa İttifaqı ilə əlaqələrində mühüm rol oynayır", Azərbaycan, Bakı, 16 Şubat 2007). Ocak 2008'de o dönem Almanya'nın Ekonomi ve Teknoloji Federal Bakanı Michael Glos tarafından Azerbaycan Cumhurbaşkanı İ.Aliyev'e SOCAR'ın Baden-Württemberg'de temsilcilik ofisi açması üzerine isteği bildirilmiş ve bunun ardından SOCAR Frankfurt/Main'de tüm federal bölgeden sorumlu olan temsilcilik ofisini açmıştır.

Almanya, özellikle RWE şirketi, Azerbaycan doğalgazının Avrupa'ya ihracı ile ilgili Nabucco projesini desteklemiş, lakin proje gerçekleşemediği için 2013'de terketmiştir. Daha sonra Almanya'nın

büyük enerji şirketlerinden biri EON, TAP projesine ilgi duymaya başlamıştır. Bu şirketin 19 Eylül 2013'de "Şahdeniz" Konsorsiyumu ile imzaladığı anlaşmaya göre, 2019'dan itibaren 25 yıllık dönemde 40 milyar m³ Azerbaycan doğalgazını eldeedecektir. Aynı zamanda Almanya Transhazar doğalgaz hattı projesinin AB dahilinde temel propagandacılarından biridir. Bu konuda özel diplomatik aktiviteler AB'nin Alman kökenli Enerji Komiseri Günter Öttinger'in döneminde, 2011-2013 yıllarında gerçekleştirilmiştir (Mirzə, 2017: 470-471).

AFC'nin AC ile ekonomik işbirliği yürüttüğü temel çerçevelerden biri AB kapsamında yürütülen INOGATE projesidir. Azerbaycan 22 Temmuz 1999 tarihinde imzaladığı çerçeve anlaşması ile INOGATE projesinin üyesidir. AB'nin Hazar denizi enerji ürünlerinin temel tüketicilerinden olduğu için bu üyelik oldukça gerekliydi. AB küresel enerji kaynaklarının sadece %2'ne sahip olsa da, %24'nün tüketicisidir. AB kendi kaynaklarını kolaylıkla tüketebileceği için, yabancı kaynaklardan enerji ürünleri idhali konusunu sağlama alması gerekmektedir. 2020'den sonra Avrupa'nın doğalgaz talebinin %30, Almanya'da ise %20 artacağı bekleniyor. 2030'da ise Avrupa'nın doğalgaz ihtiyacının %60'ının Rusya'dan karşılanacağı öngörülmektedir. Rusya'ya bağımlılığı azaltabilmek için Azerbaycan'ın enerji kaynaklarının üretimi ve ihracatı konusunda AB kapsamında yapılan işbirliği önem taşımaktadır. Bu açıdan, Bakü-Tiflis-Kars petrol ve Bakü-Tiflis-Erzurum doğalgaz projeleri, aynı zamanda TANAP (Trans Anadolu Pipeline) ve TAP (Trans Adriatic Pipeline) doğalgaz projeleri enerji güvenliği açısından gereklidir. Enerji ve doğal kaynaklarının işlenmesi, Azerbaycan dış enerji politikalarında önemli yer tutmaktadır. Bu projeler kapsamında Azerbaycan'ın enerji üretimi ve üretilen enerji kaynaklarının birçok Avrupa ülkelerine, aynı zamanda Almanya'ya

taşınması ve onların enerji güvenliğinde önemli rol oynaması Azerbaycan'ın dış politikası açısından da pozitif etki yapmaktadır. 2011'de Azerbaycan ve AB arasında Güney Doğalgaz Koridoru'nun kurulması hakkında deklarasyon imzalandı. Bu anlaşma yalnız Azerbaycan doğalgazının Avrupa pazarında satışı açısından değil, aynı zamanda Avrupa enerji güvenliği açısından da yeni imkanlar sağlamaktadır (Abdolvand, 2008: 97-101).

1.4. 1991 SONRASI SOSYAL-KÜLTÜREL İLİŞKİLER

Almanya, küresel açıdan çok önemli devletlerden biri olmanın yanı sıra AB'nin temel üyelerindendir. Azerbaycan'ın Avrupa'ya entegrasyonu çalışmalarında Almanya büyük önem taşımaktadır. Almanya, Azerbaycan ile özellikle ekonomik alanda ilişkileri geliştirmekte ilgilidir ve bunun yanısıra sosyal ve kültürel ilişkiler de yüksek düzeyde geliştirilmektedir. Azerbaycan'ın bağımsızlık kazandıktan sonra AB kapsamında aldığı 330 milyon Euro değerinde maddi yardımın %30'u Almanya tarafından karşılanmıştır. Almanya'nın AB ve AGİT Başkanlığı dönemlerinde Azerbaycan'la ilişkilerin geliştirilmesine önem vermiş ve dikkat ayırmıştır. Almanya'nın inisiyatifi ile AB'nin Avrupa Komşuluk Politikası hazırlanmış ve AB Karadeniz ve Kafkasya bölgelerini de kapsayacak genişleme dönemine geçmiştir (Zeynalova, 2008: 52).

Almanya-Azerbaycan halkları arasındaki ilişkiler eski olmakta ve 19. Yüzyılın başlarına dayanmaktadır. Azerbaycan'da artık 200 senedir ki Almanlar yaşamaktadır ve 1939 nüfus sayımına göre onların ülkede sayısı 23 133 kişi olmuştur. 1941'de Almanya'nın SSCB'ye savaş ilan etmesi ve Büyük Vatan Savaşının başlaması nedeniyle ülkede yaşayan

Almanların çoğu Kazakistan ve Sibirya çöllerine sürgün edilmiştir. Mart 2017`de Almanların Azerbaycan`da yerleşmesinin 200 senelik anım töreni geçirilmiştir (Zeynalova, 2008: 18-19).

Azerbaycan 1991`den sonra sadece ekonomik alanda değil, kültürel alanda da Almanya ile işbirliği geliştirmiştir. 18 Ekim 1991`de bağımsızlık ilan edildikten sonra Almanya`da Azerbaycan posta pulları çıkarılmaya başlamıştır. Bu posta pullarına göre Almanya peşin ödeme talep etmemiş ve onların satışından gelecek gelirden sadece posta pullarının üretimi için harcadığı paraları götüreceğini bildirmiştir. Bu dönemlerde Almanya`nın Düsseldorf şehrinde Ahmet Sidgi, Doktor Anık, Doktor Başbüyük, Her Mertins ve Kazım bey Gökçe`nin kişisel girişimleri ile Azerbaycan`a 5 milyon AZN değerinde ilaç getirilmiş ve savaş alanında yaralanmış kişilerin tedavisi için kullanılmış, aynı zamanda savaşta yaralanan askerlerin bazılarının, özellikle sakatlananların tedavisinin Almanya`da devam ettirilmesine yardım edilmiştir.

1995`de Azerbaycan ve Almanya Hükümetleri arasında Kültürel İşbirliği Anlaşması imzalanmış ve kültürel diyalogun geliştirilmesi için uygun bir ortam yaratılması konuları üzerinde durulmuştur. Şubat 1997`de ise Almanya Dışişler Bakanının Azerbaycan`a ziyaretinden sonra bilim, eğitim, kültür ve spor alanlarını kapsayan protokol imzalanmıştır.

Kültürel ilişkilerin geliştirilmesi kapsamında en önemli etkinliklerden biri AFC`de Azerbaycan Kültür Günlerinin gerçekleştirilmesidir. Azerbaycan bağımsızlığının 15 senelik yıldönümü ile bağlı olarak Ekim 2006`da 10 günlük Azerbaycan Kültür Günleri kapsamında farklı Alman şehirlerinde, örneğin Berlin, Mainz, Stuttgart, Frankfurt Main`de çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlikler zamanı farklı Azerbaycan kitapları ilk kez dünyaca meşhur Frankfurt Kitap Fuarı`nda sergilenmiş

ve Fuar kapsamında gerçekleştirilen kültürel etkinliklerde Azerbaycan ressamlarının eserlerine de yer verilmiştir. Aynı zamanda Berlin Filarmonisi`nde Azerbaycanlı şarkıcılar ifa etmiştir.

Azerbaycan ve Almanya arasında eğitim ve bilim alanlarında da işbirliği çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Azerbaycanlılar Almanya`nın meşhur üniversitelerinde eğitim alma ve uzmanlık yapmaya büyük ilgi duymaktalar. “Azerbaycan Eğitim Bakanlığı ve Almanya`nın Bonn şehrindeki Alman Akademik Değişim Merkezi arasında işbirliği hakkında” Anlaşma ile iki ülke arasında eğitim alanında ilişkiler geliştirilmiş ve Almanya`da Azerbaycanlı öğrenci ve öğretmenler için uzmanlık kursları düzenlenmiştir. Bundan başka, günümüz itibariyle, Almanya Büyükelçiliği, DAAD teşkilatı (Alman akademik değişim programı) ve Höte Enstitüsü arasında işbirliği kapsamında koordine edilen Azerbaycanlıların Almanya`da eğitimi programları gerçekleştirilmektedir. DAAD Azerbaycan`da faaliyete 1997`den itibaren başlamış ve günümüzdeki çalışmalarını devam ettirmektedir. Azerbaycan Diller Üniversitesi`nde Alman dil kursları teşkil edilmekte ve Höte Enstitüsü`nün de teknik desteğiyle kurulan Alman Bilgi Merkezi-Kütüphanesi de faaliyet göstermektedir (Zeynalova, 2008: 58). 19 Nisan 2007`de Almanya Bundestag`ında “Eğitim alanında işbirliği il ilgili Azerbaycan-Almanya diyalogu: gelecek idealler” konulu Azerbaycan gençleri forumu düzenlenmiştir. Forumu Bundestag`ın Kafkas Parlamentolararası Dostluk Grubu üyeleri, Azerbaycan ve Almanya Büyükelçiliklerinin diplomatları ve Avrupa`da, özellikle Almanya`da eğitim alan öğrenciler katılmışlar.

Stuttgart`ta (Almanya) yaşayan yazar Uli Rotfus “Odlar Diyarı Azerbaycan” adlı kitap yazmış ve Azerbaycan`a gelerek tanınmış şair Mehmed Füzuli`nin 500 yıllık kutlama törenine katılmıştır. Rotfus,

özellikle Azerbaycan kültürü ve edebiyatını araştırmış ve kültürel ilişkilerin halklar arasında ilişkilere büyük etki yapma kapasitesine sahip olduğunu söylemiştir (Abdullayev, 2000: 9-33).

Azerbaycan`da Alman Kilisesinin Müzik Salonu olan Kapellhaus`da daim klasik müzik konserleri düzenlenmekte ve Azerbaycanlılar tarafından ziyaret edilmektedir. 1997`de Kapellhaus Alman-Azerbaycan Kültür Derneği AFC`nin Azerbaycan`daki Büyükelçiliği`nin desteğiyle faaliyete başlamıştır. 2000`de binasının tekrar inşasından sonra burda çoğu kültürel etkinlikler, Alman dil kursları, sanat sergileri, konserler, film gösterileri ve bilimsel konferanslar düzenlenmektedir. Azerbaycan Almanlarının Vozrozhdenie Milli Kültür Derneği de bu etkinliklerin çoğusuna katılmaktadır.

Almanların Azerbaycan`daki kültürel anıtlarından biri de – Alman kiliseleridir. Alman kiliseleri Azerbaycan`ın farklı bölgelerinde, Azerbaycan`da eskiden yaşayan Almanların anıtları olarak – Bakü, Hanlar, Şemkir şehirlerinde hala kalmaktadır. Günümüzde Alman Kilisesinin organ salonunda konserler düzenlenmektedir. Hanlar ve Şemkir şehirlerinin Almanlar yaşayan kısımlarında halen Alman kolonyal inşaat stilini görmek mümkün.

Almanların Azerbaycan müziğine, özellikle muğamlara büyük ilgisi vardır. Dünyaca meşhur Azerbaycan bestecisi Firengiz Alizade`nin devamlı şekilde farklı Alman şehirlerinde yaptığı konserler Almanlar tarafından yüksek ilgi ile karşılanmaktadır.

Almanya`daki Azerbaycan diasporu da kültürel ilişkilerin geliştirilmesinde büyük rol oynuyor. Azerbaycan`ın AFC`deki Büyükelçiliği`nin resmi bilgilerine göre halen Almanya`da 190 bin civarı Azerbaycanlı yaşamakta ve birçok Azerbaycan derneği faaliyet göstermektedir. 1996`da Azerbaycan dernekleri birliği kurulmuştur.

2004`de ise Avrupa`da yaşıyan Azerbaycanlıların Avrupa Kongresi yaratılmıştır. 6 Haziran 2007`de Mainz`de Azerbaycanlıların Avrupa Kongresi`nin Yürütme Komitesi toplantısı gerçekleştirilmiş ve bu toplantıda Almanya`da faaliyet gösterecek Azerbaycan Diaspor Örgütlerinin Danışma Konseyi kurulmuştur. Almanya`nın tüm büyük şehirlerinde Azerbaycan dernekleri faaliyettedir. Azerbaycan diasporu Almanya`da Azerbaycan tarihi, kültürünün tanıtılması ve mevcut durum ile ilgili bilgilendirilmesi konularında çeşitli sosyal etkinlikler düzenlemekte ve özellikle Dağlık Karabağ sorunu ile ilgili gerçeklerin tanıtımı faaliyetleri gerçekleştirmektedirler. Azerbaycan-Alman kültürel ilişkilerinin geliştirilmesi için Almanya`daki Azerbaycan Büyükelçiliği büyük destek veriyor ve her sene dünya Azerbaycanlılarının Dayanışma günü, Hocalı soykırımı anım günü vd. özel günler için çeşitli etkinlikler düzenliyor . Böylece Azerbaycan-Alman kültürel ilişkileri hem devlet, hem sosyal kuruluşlar ve hemde diaspor düzeyinde geliştiriliyor (Zeynalova, 2008: 58-59).

Azerbaycan ve Almanya`nın kardeşleşmiş şehirleri mevcuttur ve Bakü-Mainz 1984 ve Sumgayıt-Ludwigshaven ise 1986`dan itibaren kardeş şehirler olarak bilinmektedir. 1986`da Bakü, Mainz temsilcilerini kabul etmiş ve bir hafta boyunca Azerbaycan kültürü ile tanıştırılmıştır. Temsilciler geri döndükten sonra ZDF telestüdyosunda Azerbaycan hakkında röportaj hazırlamışlar. Bu ilişkilerin geliştirilmesi, Azerbaycan SSC`de Haydar Aliyev`in hakimiyeti dönemine tesadüf ediyor. 1988`de Sumgayıt olaylarının ardından ilişkiler zayıflasa da, bağımsızlık döneminde yüksek düzeyde ilişkiler yeniden berpa edilmiştir. Almanya Teknik İşbirliği Kurumunun iştiraki ile Sumgayıt`ta birkaç projeler gerçekleştirilmiştir. Örneğin, 2002`de işbirliğinin geliştirilmesi hakkında ortaklık anlaşmasının ardından, Sumgayıt Şehir Çocuk Hastanesi için

Kuvez cihazı verilmiş, ve “Çocuklar için oyun alanı”, “Alman dili merkezi kurulmuştur (Sumqayıtın "qardaş"larını tanıyaq - Lüdviqshafen -Tanıtım, <http://xeberle.com/sumqayit/7444-sumqaytn-qardaslarn-tanyaq-ldviqshafen-tanitim.html>, 2017)

Nisan 2007`de Almanya`nın çeşitli turistik şirketleri ve turizm uzmanları Azerbaycan`a ziyaret yapmış ve Azerbaycan`ın Şeki, Gebele, Guba, Şemahi, Gence, Hanlar gibi bölgelerinde turistik tanıtım seyahatleri düzenlenmiştir. Bu seyahatlerin amacı Azerbaycan`ın turizm potansiyelinin Almanlara tanıtılması olmuştur.

Almanya Avrupa ülkeleri arasında Azerbaycan`a en fazla sosyal yardım eden devletlerden biridir. Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ savaşından sonra göçmek olarak gelmiş insanlara yardım için Almanya hükümeti tarafından Berde, İmişli, Naftalan gibi bölgelerde göçmen yerleşim birimleri kurulmuş, büyük hacimde gıda ve ilaç yardımı edilmiştir. Almanya, Azerbaycan`da yeni havaalanı kurulması, enerji iletiminin iyileştirilmesi, küçük ve orta girişimciliğin geliştirilmesi için 10 milyon Alman markası değerinde kredi açmış, uzman hazırlığı için ise 11.4 milyon marka değerinde iadesi gerekli olmayan bağış yapmıştır. Özellikle AB kapsamında yürütülen TASIC programı çerçevesinde belirli teknik ve ekonomik projelerin gerçekleştirilebilmesi için AFC tarafından Azerbaycan`a 20 milyon marka değerinde insani yardım edilmiştir (Zeynalova, 2008: 36).

Azerbaycan-Almanya diplomatik ilişkilerinin kurulmasının 25 senelik anım töreni ile ilgili Berlin`de caz-konser programı hazırlanmıştır (Azərbaycan-Almaniya diplomatik münasibətlərinin 25 illiyi Berlində etno-caz konsert proqramı ilə qeyd edilib, <http://berlin.mfa.gov.az/news/4/3350>, 2017). Azerbaycan - Almanya arasında iki taraflı işbirliğinin temelini oluşturan 73 anlaşma vardır

(İkitərəfli münasibətlərin müqavilə-hüquq bazası, <http://berlin.mfa.gov.az/content/50>, 2017).

Almanya'nın "Neue Züricher Zeitung" gazetesinin yazdığına göre, "Batı, Azərbaycan'ı ilk önce Dağlık Karabağ savaşına göre tanıdı". Almanya'da gazetelerinde de temel konulardan biri Dağlık Karabağ'dır. Dağlık Karabağ konusu ile ilgili Alman görüşünün değerlendirilmesi için Almanya'nın farklı gazete ve dergilerinde inceleme yapılmıştır.

1.5. 1991 SONRASI GÜVENLİK İLİŞKİLERİ

Azerbaycan - Almanya arasında güvenlik ilişkileri daha çok NATO, AB gibi uluslararası kuruluşlar kapsamında geliştirilmekte olsa da, aynı zamanda güvenlik alanında iki taraflı işbirliğinin temelini oluşturan belgeler de vardır. Almanya'nın "Neue Züricher Zeitung" Gazetesinin yayınladığı "Azerbaycan farklı harbi blokların dikkat odağında" başlıklı makaleye göre, Batı-Rusya çatışmasında Bakü en önemli faktördür: "Her iki taraf Azerbaycan'ı kendine çekmek istiyor. Bu, onlar için önemlidir. Batı'nın NATO'su ve Rusya'nın Kollektif Güvenlik İşbirliği Teşkilatı, aynı zamanda bir sıra diğer bloklar için Azerbaycan potansiyel taraftar olabilir. Lakin Bakü kendi tarafını belirlemiş ve hiçbir bloğa katılmak niyetinde olmadığını bildirmiştir. Ukrayna kriziden sonra birçok devletler siyasi ve ekonomik politikalarını, özellikle enerji güvenliği açısından yeniden düzenleme zorunluluğu ile karşılaşmışlar. Azerbaycan ve Kazakistan ise önemli enerji kaynaklarına sahipler. Bakü enerji kaynaklarını daha çok Batı olsa da, Kazakistan enerji kaynaklarının temel pazarı Çin ve Rusya'dır. Astana hem Rusya'nın Avrasya Birliği'nin temel üyesi olarak da faaliyet göstermektedir. Almanya Dışişler Bakanı Frank-Walter Ştaynmayer'in Güney Kafkasya ve Orta

Asya ziyaretleri de AB'nin Bakü ve Astana'ya özel desteği'nin göstergesi olabilir. Alman bakanı Avrupa'nın pozisyonunu bu ülkelere ilettiler. İlgili olan nokta şu ki, Avrupa kuruluşları Azerbaycan ve Kazakistan'ı daim insan hakları konuları ile ilgili suçlasalar da, bu görüşlerde bu konu gündeme gelmedi. Avrupa daha ihtiyatlı davranıyor olabilir” (Almaniya: Azərbycan müxtəlif hərbi blokların diqqət mərkəzindədir, <http://ann.az/az/almaniya-azerbaycan-mxtelif-herbi-bloklar-diqqet-merkezindedir/>, 2018).

Göründüğü gibi, Azerbaycan-Almanya güvenlik ilişkileri daha çok uluslararası kuruluşlar kapsamında geliştirilmekte ve enerji güvenliği gibi konuları temel almaktadır. Azerbaycan ile NATO arasında ilişkiler 1992'de kurulmuş ve Azerbaycan 1994'e Barış için Ortaklık (Partnership for Peace) programına katılmıştır ve iki taraflı ilişkileri geliştirmek için Bireysel Ortaklık Planı (Individual Partnership Action Plan) hazırlanmıştır. 23 Kasım 2017'de ise Azerbaycan ve NATO arasında yeni IPAP anlaşması imzalanmıştır. Azerbaycan uzun süre NATO'nun Afganistan'daki çalışmalarına katılmakta ve yardım etmektedir. NATO'nun Kosovo operasyonlarında da Azerbaycan askerleri iştirak etmiştir. NATO, Azerbaycan'ın savunma reform çalışmalarına yardım etmektedir (NATO committed to support Azerbaijan in defense reform, <https://www.azernews.az/nation/122697.html>, 2017).

Günümüzdeki iki taraflı güvenlik ilişkileri temel olarak bilgilendirme, teknik yardım ve askeri uzmanların toplantıları kapsamında geliştirilmektedir. Azerbaycan'ın Ulusal Güvenlik Konsepsiyası, Harbi Doktrini ve Stratejik Savunma İcmallarının hazırlanmasında NATO uzmanları, özellikle ABD, Birleşik Krallık, Almanya, Fransa vd.

devletlerin uzmanları yer almış ve halen de onlar bu proseslere yardımcı oluyorlar. Örneğin, Avrupa'daki Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Hakkında Ceza Hukuku Sözleşmesi hükümlerini hatırlayabiliriz. İki askeri-siyasi birlik - NATO ve Varşova Antlaşması Örgütü arasında imzalanan bu anlaşma, eski dünyada sıradan silahların istikrarlı ve güvenli bir dengesinin kurulması anlamına geliyordu. Belgeye göre, silahların başlatılması, ani saldırılar ve istikrar ve güvenliği bozan büyük çaplı saldırı hareketleri için potansiyelin kaldırılması gerekiyordu. Bu hedeflere ulaşmak için anlaşma, tanklar, zırhlı araçlar, topçu silahları ve 100 mm'den fazla çarpışma uçağı ve helikopter sayısını neredeyse iki kat azaltmayı öngörüyordu. Bu anlaşmaya göre, 5 çeşit ağır askeri teçhizat üzere limitleri belirleyen belgeye göre, Güney Kafkasya ülkelerine ayrı ayrı 220 tank, aynı sayıda zırhlı savaş aracı, 285 topçu düzeneği, ayrıca 100 savaş uçağı ve 50 darbe helikopteri tutmak kotası verilmişti (Sümərinli, 2010: 20)

Azerbaycan, özellikle 2002`den sonar büyük ölçüde silah alışı yapmaktadır. Azerbaycan`ın silah aldığı temel partnerleri Ukrayna, İsrail, Türkiye, Rusya, Belarus, Güney Afrika Cumhuriyeti, Gürcistan ve Bosna Hersek`tir. Bundan başka, ABD Almanya`dan 2 TRML-3D tipli deniz radarı alarak Azerbaycan`a vermiştir (Azərbaycan hardan və nə qədər silah alıb?, <http://news.lent.az/news/116123>, 2017). 2011`de Türkiye ile yapılan askeri anlaşmasına gereği, 36 adet T-155 "Fırtına" obüsü Azerbaycan`a satılmıştır. Lakin obüsün satışında sorun Almanya ile ilgili yaranmıştır. Almanya "Fırtına" obüsüne makine sağlayan ülke olmanın yanısıra, Azerbaycan`ın Ermenistan`la savaş durumunda olduğu için makine satmaktan vazgeçmiştir. Bu sorun daha sonra ismi belirtilmeyen başka bir devletle işbirliği ile ortadan kaldırılmıştır (Türkiyə Azərbaycana satdığı "Fırtına" haubitsalarının mühərrik

problemini həll edib, <https://apa.az/xeber-az/hadise/turkiye-azerbaycana-satdigi-firtina-haubitsalarinin-muherrik-problemini-hell-edib.html>, 2017). Buna rağmen, Almanya dünyada en fazla silah üreticilerinden biri olarak bilinmektedir.

Güvenlik alanında işbirliği özellikle 2005`de Savunma Bakanı polkovnik-general Sefer Aliyev ile Almanya`nın Azərbaycan`daki Büyükelçisi Detlef Lingeman ve harbi attaşesi, brigade generali Peter Şafranek arasında yapılan görüşmelerden sonra imzalanmışdır (Azərbaycan-Almaniya Hərbi Əməkdaşlığının Perspektivləri Müzakirə Olunmuşdur,

https://azertag.az/xeber/azarbaycan_almaniya_harbi_amakdasliginin_perspektivleri_muzakira_olunmusdur-328105, 2018).

Azərbaycan ve Almanya alanında savunma alanındaki ilk anlaşma 9 Mart 2006 tarixli “Azərbaycan ve Almanya Savunma Bakanlıqları arasındakı askeri işbirliği hakkında” Anlaşma`dır. Bundan başqa, 11 Kasım 2008 tarixli Azərbaycan ve Almanya İçişleri Bakanlıqları arasındakı İşbirliği Ortak Deklarasyonu ve 8 Haziran 2009 tarixli AC Acil Durum Bakanlığı ile AFC Federal İçişleri Bakanlığı arasındakı Çift Tarafli İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Konulu Ortak Bildiri de Azərbaycan-Almanya güvenlik ve savunma alanında işbirliği kapsamında imzalanan belgeler sırasındadır.

4 Nisan 2016`da Almanya Silahlı Kuvvetleri (Bundesver) Baş Karargah`ının Hamburg`da yerleşen Akademisinde “Azərbaycan hakkında tanıtım günü” adlı bir etkinlik düzenlenmiştir. Etkinlik Akademinin Azərbaycanlı öğrencisi tarafından hazırlanmış ve Azərbaycan hakkında katılımcılara bilgi verilmiştir. Etkinliğin sonunda Bundesver Baş Karargah Akademisinin reis yardımcısı ve eğitim direktörü, admiral Karsten Snayder Azərbaycan`ın önemli coğrafi-siyasi

pozisyona ve ekonomik öneme sahip olduğunu ve Azərbaycan`ın Avropa`nın enerji güvenliğı açısından büyük önem taşıdığını bildirmişdir (Almaniya Silahlı Qüvvələri Baş Qərargahının Akademiyasında Azərbaycan haqqında tədbir keçirilmişdir, <http://berlin.mfa.gov.az/news/4/3197>, 2017).

11 Mayıs 2016`da Azərbaycan Dışışler Bakanı Elmar Memmedyarov Almanya Federal Şansölye`nin uluslararası ilişkiler ve güvenlik siyaseti konuları ile ilgilenen müşaviri Kristof Hoysgen`le görüşmüş ve özellikle Azərbaycan-Almanya ve Azərbaycan-AB ilişkilerini, enerji işbirliğı ve enerji güvenliğı, TAP ve TANAP projeleri, Ermenistan-Azərbaycan çatışmasını, uluslararası ve bölgeseş işbirliğı meseleleri ile ilgili konuşmuşlar (Xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov Almaniya Kanslerinin xarici əlaqələr və təhlükəsizlik siyaseti məsələləri üzrə müşaviri Kristof Hoysqenlə görüşüb, <http://berlin.mfa.gov.az/news/4/3106>, 2018)

15-17 Kasım 2016`da Almanya Savunma Bakanlığı`nda Almanya Savunma Bakanlığı`nın Uluslararası İşbirliğı İdaresinin temsilcileri ve Azərbaycan Savunma Bakanlığı temsilcileri arasında gerçekteşirilmiş ve güvenlik ilişkilerinin güncel durumu değıerlendirilmişdir (Azərbaycan-Almaniya ikitərəfli hərbi əməkdaşlıq məsələləri üzrə məsləhətləşmələr keçirilib, <http://berlin.mfa.gov.az/news/4/3199>, 2018)

8 Kasım 2017`de AC Savunma Bakanlığı ile AFC Savunma Bakanlığı arasında 2017 yılı için ikili işbirliğı programına göre, askeri psikoloji, askeri mevzuat, basın ve halkla ilişkiler konularında askeri uzmanların toplantısı gerçekteşirilmişdir. Toplantıda taraflar, karşılıklı ilişkiler ve disiplin konularında, askeri operasyonlar sırasında psikolojik hazırlık konularında görüş alışverişinde bulunmuş ve çeşitli konularda uzmanlık

dersleri vermişler (Azərbaycan və Almaniya hərbi mütəxəssislərinin görüşü keçirilir,

<https://mod.gov.az/az/news/azerbaycan-ve-Almaniya-herbi-mutexessislerinin-gorusu-kecirilir-20580.html>, 2018).

1.6. DAĞLIK KARABAĞ SORUNU ALMAN BASININDA

Dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan savaş ve diğer sorunlar teknolojinin gelişmesi ile hızla diğer bölgelere yansımakta ve ulaşmaktadır. Enformasyon düzeyinin olaylara etkisi ve değerlendirilmesinde rolü büyüktür ve bu açıdan medya “hakimiyetin dördüncü gücü” olarak adlandırılmaktadır. İlk üçü icra, kanunvericilik ve mahkeme hakimiyetleridir. Kültür ve bilim birliği EuroKaukAsia e.V. ve Humboldt Berlin Üniversitesi Azerbaycan Tarihi Eğitim Kurumu tarafından 2013`de hazırlanan ve 2014/2015 yıllarında gerçekleştirilen proje “Karabağ Diyalogu”nun devam ettirilmesi ve taraflar arasında ilişkilerin kurulması için çalışmakta ve aynı zamanda Alman toplumunun Dağlık Karabağ savaşına dair paylaşımlarını inceleyerek biraraya toplamaktadır. Proje kapsamında 1988-2008 yıllarında Der Spiegel, Die Zeit, Frankfurter Allgemeine Zeitung ve Neues Deutschland gibi günlük Alman gazetelerinde ve dergilerinde Dağlık Karabağ ile ilgili yer alan haberler ve makaleler toplanmıştır (Auch, 2015: 5-7).

1988-2008 döneminde Der Spiegel gazetesinde Dağlık Karabağ savaşı ile ilgili 48 makale çap olunmuştur. En fazla makale çap olunan yıl olarak 1988 görülmüştür. Sonrakı yıllarda ise konuya ilgi keskin azalmıştır. Bunların 48`i Almanya`dan gelse de, 4`ü Baku, Yerevan, Hankendi (Stepanakert) ve Şuşa şehirlerinden gelmiştir. 1992`de konu ile ilgili 8 makale, daha sonra ise yılda sadece 5 makale yayınlanmıştır.

Der Spiegel`de özellikle 1991-1993 yayımlanan makaleler (Auch, 2015: 54-56):

07.10.1991	Moralism am Ende	Moralin bitmesi
02.12.1991	Was soll das, Zar Boris?	Ne demek istenilmiştir, Çar Boris?
03.02.1992	Panzer in Bergkaraback	Dağlık Karabağ`da tanklar
09.03.1992	Neues Blutbad in Bergkarabach	Dağlık Karabağ`da yeni katliam
16.03.1992	Flammender Zorn	Raging fury
23.03.1992	Kampf um Bergkarabach und Genozid (1)	Dağlık Karabağ uğruna mücadele ve soykırım
23.03.1992	Kopfhaut abgetrennt	Severed scalp
23.03.1992	Wir dürfen keinen Genozid zulassen	Biz soykırımı izin veremeyiz
30.03.1992	Kampf um Bergkarabach und Genozid (2)	Dağlık Karabağ uğruna mücadele ve soykırım
06.04.1992	Kampf um Bergkarabach und Genozid (3)	Dağlık Karabağ uğruna mücadele ve soykırım
29.06.1992	Ein Schritt zuviel	Daha çoğu için bir adım
09.11.1992	Piloten als Söldner in Aserbaidshan	Azerbaycan`da pilotlar are mercenaries
19.04.1993	Kein Platz mehr für Stammesfehden	No place for klan feuds
28.06.1993	Das Volk leidet	Halk aziyet çekiyor
05.07.1993	Rote Socke	Kırmızı coraplar
18.10.1993	Smarteres Stück Kolonialismus	Kolonyalizmin biraz daha akıllıca formu

Der Spiegel`de yayınlanan makalelerin hiç birisinde Azerbaycanlıların Ermenistan`dan kitlevi şekilde kovulması ve 1988`deki protesto gösterileri hakkında bir söz söylenmiyor. Lakin Ermenilerin bundan bir ay sonra Dağlık Karabağ`daki gösterileri yayınlanıyor.

Der Spiegel Dağlık Karabağ`ın Azerbaycan`dan ayrılması hakkında 20 Şubat 1988 kararı hakta makale yayınlansa da, Aralık 1989`da Ermenistan`da çıkarılan Dağlık Karabağ`ın birleştirilmesi hakkında kanun maddesini dikkate almamıştır. 26 Şubat 1992 Hocalı soykırımı hakkında “Dağlık Karabağ`da yeni katliam” ve “Raging fury” adlı 2 makale yayınlansa da, daha sonra Ermeni yönümlü “Dağlık Karabağ uğruna mücadele ve soykırım” adlı 3 serili makaleler yayınlanmıştır.

24 Aralık 1992`de Dağlık Karabağ sorununun çözümü için AGİT Minsk Grubu yaratılmış, Almanya Minsk Grubu üyesi olmuşsa da, Der Spiegel bu konuya da değinmemiştir.

1993`de Ermenilerin Dağlık Karabağ dışındaki 7 rayonu işgal etmesi ve 1994`de Ermenistan ve Azerbaycan arasında Ateşkes Anlaşmasının imzalanması hakkında da herhangi rapor veya makaleye yer verilmemiştir.

Genel olarak bakıldığında Der Spiegel sayfalarında Dağlık Karabağ sorununa “tarafsız” bakış açısı görülmemekte, bu sorun daha çok Gorbaçov döneminin “glasnost ve perestroika” (aydınlık ve yenidenkurma) politikalarının sonucu olarak değerlendirilmekte, Ermenilerin “Anayurtlarıyla birleşme” iddalarına hakvermekte, Stalin`in adaletsiz şekilde Dağlık Karabağ`ı Azerbaycan`a verdiğini söylemekte, Dağlık Karabağ halkının kendi mukaddaratını tayinetme hakkına sahip olduğunu ifade etmektedir. Azerbaycan`ın “toprak bütünlüğü” prensipinden bakış açısına ise yer verilmemiştir. Diğer bir yanlış ise, Güney Kafkasya halkalarının dini çatışma ve ayrışma

içerisinde olduğu düşüncesidir ki, bu da tamamen yanlış olmakta ve Dağlık Karabağ savaşının dini ayrılıkla hiçbir ilgisi olmamaktadır.

Der Spiegel`in Almanya`da yayınlanan en önemli dergilerden biri olması ve yanlış bilgiler içermesi Alman toplumunda Azerbaycan hakkında yanlış bilgilerin birikmesine neden olmaktadır. Bu yanlışın düzeltilmesi için daha fazla kaynak ve bilgi Alman toplumuna aktarılmalıdır (Auch, 2015: 52-56)

Die Zeit Gazetesinde Dağlık Karabağ`la direk ilgili toplam 31 makale toplanmıştır. Der Spiegel ile ilgili toplam bulgular bura da aittir. En fazla makael 1988, 1992 ve 1993 yıllarında yayınlanmıştır. Aynı zamanda repörtajlar da yayınlanmıştır. Özellikle 2000`lerden sonraki dönemde yayınlanan repörtajlar Ermenistan`ın ve Dağlık Karabağ`ın “ill-starred destiny” (acı taliyi), Rusya ve Türkiye`nin Güney Kafkasya`daki ilişkilerini değerlendiriyor. Bundan başka 7 intervü`den ikisi Ermenistan Başbakanı ve sonra Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan (11.05.2007 ve 10.11.2008), biri Ermenistan Hukuk Partisi Başkanı Artur Bağdasaryan (19.04.2006), ikisi Azerbaycan Dışişler Bakanı Elmar Memmedyarov (04.11.2005 ve 07.07.2006) ve biri Azerbaycan`ın eski Ekonomik gelişim bakanı Farhat Aliyev (01.07.2002) ile yapılmıştır.

1991-1993 yılları arasında Die Zeit`te yayınlanan makaleler aşağıdakilerdir (Auch, 2015: 30-62):

12.04.1991	Kein Friede in der Stadt der Winde	Rüzgarlar şehrinde barış yok
23.08.1991	Die Gorbatschow – Jahre	Gorbaçov`un yılları
13.03.1992	Rache ohne Ende	Sonu olmayan kısas
20.03.1992	Selbst die ewige Flamme ist erloschen	Hatta daimi alov da sönmüştür
04.09.1992	Der blutige Sieg des Hasses	Nefretin kanlı zaferi
12.11.1993	Nur Ruzland ist Sieger	Yalnız Rusya zafer kazanıyor

Der Spiegel dergisinde olduğu gibi Die Zeit gazetesinde de Dağlık Karabağ savaşı SSCB`nin bütünlüğünü tehdit eden dahili mesele olarak ele alınmıştır. Die Zeit Dağlık Karabağ sorununu devletlerarası mesele olarak değil, daha çok halklar arası çatışma olarak değerlendirmiştir.

Der Spiegel`de olduğu gibi, Die Zeit`te de Azerbaycanlıların Ermenistan`daki 1988 protestoları ve ülkeden kitlevi şekilde kovulmaları hakkında hiçbir bilgi verilmiyor. Dağlık Karabağ`ın ayrılma hakta kararı ise alındıktan 1 ay sonra yayınlanmıştır. Sumgayıt olaylarından bir ay sonra konu ile ilgili 2 makale yayınlanmıştır. Hocalı soykırımı ile ilgili de 2 makaleye yer verilmiştir. Yine burda da Minsk Grubu`nun çalışmaları, Ermenlerin işgalleri ve ateşkes anlaşması hakkında hiçbir bilgi yok. Aynı zamanda, “İslamist butchers” ve “Türkiye etkisi altında olan Azerbaycan” gibi ifadeler kullanılmıştır: “Yerevan ve Bakü arasında asırla boyu devam eden ksenofobi, dini maniya, ekonomik kıskançlık ve kısas isteği dünya`nın en eski Hıristiyan halkı olan

Ermeniler ve Müslüman-Türkler arasında patladı”. (Die Zeit, S. 05-26, Ocak 1990, s.11) (Auch, 2015: 66-69).

İnsanların düşüncesine büyük etki yapma kapasitesine sahip olan en önemli gazetelerden biri Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ) gazetesinde de 1988-2008 dönemini kapsayan makaleler araştırılmıştır. FAZ’ın elektron formatında “Karabağ” kelimesi aranmış ve 1178 sonuç çıkmıştır. Bunlardan 182’si “Berg-Karabach”, 57’si “Nagorny Karabach”, 22’si “Arzach”, 2’si ise “Bergkarabach”, yani Dağlık Karabağ ile direk ilgili makalelerdir. En fazla makale 1988, 1992 ve 1993.yıllarda yayınlanmıştır. Bunlardan yalnız 1156’sına ulaşılabilmiş ve 139’u direk Dağlık Karabağ sorunu ile bağlı olmadığı için direk bağlantısı olmayan makaleler listesine eklenmiştir. 11 makalede Karabağ ismi geçse de konuyla ilgisi olmadığı için değerlendirilmemiştir (Auch, 2015: 31-33).

FAZ’da yayınlanan 151 makalede Dağlık Karabağ savaşının çıkmasının nedeni olarak, özellikle SSCB’nin çökmesi ile güçlenen etnik çatışma gösterilmiştir. Lakin dini nedenlerin değerlendirildiği makaleler de vardır, örneğin:

“Dağlık Karabağ’daki Ermeni kiliseler ve monastırları, evezolunmaz, 4-5. yüzyıllara ait olan Ermeni kültürel monumentleri Azerbaycan hükümeti tarafından dağılmaya ve mahvolmaya mahkum edilmiştir. Ermeni azınlığın bağımsızlık isteği nedeniyle Azerbaycan hükümeti tarafından başlatılan savaşta bu abideler hava hücumlarına maruz kalmışlar, örneğin meşhur Gandsassar Monastırı. Buna rağmen 7.1 milyonluk Azerbaycanlılar, esas olarak Şii Müslümanları, Ermenilerin yaşama isteklerini veya kendi dini özgürlüklerini devam ettirmelerini engelleyememiştir” (Auch, 1994: 73).

İKİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN BASININDA ALMANYA İMAJI (1991-1993)

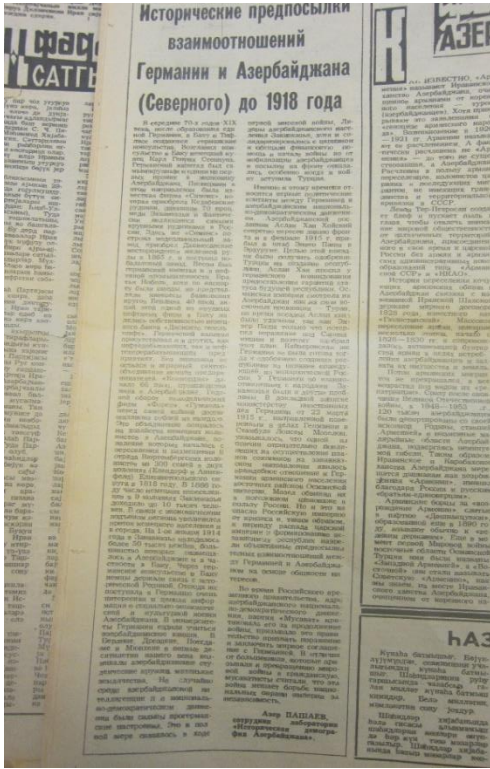
1991-1993 yılları arasında Azerbaycan SSCB`den yeni ayrılmakta ve siyasi arenaya ilk adımlarını atmaktaydı. Bu dönemde Azerbaycan bağımsızlığı dünya devletleri tarafından tanınmaya başlamış ve birçok devletlerle diplomatik ilişkiler kurulmuştu. Azerbaycan bağımsızlığını ilk dönemde tanıyan ve Azerbaycan`da Ermenistan`la yaşanan Dağlık Karabağ savaşı (1991-1994) nedeniyle sayısı hergün artmakta devam eden göçmen ve mültecilere yardım eden, aynı zamanda Azerbaycan ekonomisine yatırım yapmak için çalışmalara siyasi görüşmelere devletlerden biri Almanya`dır. Bu bölümdeki çalışma kapsamında Azerbaycan basınında Almanya imajını değerlendirecektir. Özellikle de 1991-1993 yılları arası Azerbaycan`da yayımlanan Azerbaycan gazetesi baz olarak ele alınmıştır. Haberler dört ana başlık altında toplanmıştır: siyasi haberler, ekonomik haberler, sosyo-kültürel haberler ve güvenlik haberleri. Değerlendirme kriterleri olarak ise haberin Almanya`nın Azerbaycan`daki imajını ne şekilde etkilediği açısından olumlu, olumsuz ve tarafsız olmak üzere üç farklı kriter seçilmiştir.

2.1. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA SİYASİ HABERLER

Azerbaycan gazetesinin 9 Ağustos 1991 tarihli sayısında, yani Azerbaycan kendi bağımsızlığını ilan etmesinden önce, Almanya ile ilgili bir haber yayınlanmıştı. Bu haberde 19 yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı İmparatorluğu`nda Ermeni meselesinin nasıl kabardığı ve bunun Avrupa devletlerinin elinde Osmanlı içişlerine karışabilmek

için bir araç olduğu hakkında bilgi verilmiştir. Habere göre, 1878 Berlin Kongresi'ne Ermeni temsilcisi Hırimyan da katılmış ve Avrupa diplomasisinin faaliyetinden hoşnutsuzluğunu bildirmiş ve “demir kepçe” politikasını esaslandırmaya çalışmıştır. Bu politikaya göre, kongreye demir kepçe ile, yani silahla katılanlar kazandı, yani Osmanlı topraklarından kendine pay alabilecek, kağıt kepçe ile, yani diplomasi aracı ile katılanlar ise hiçbirşey alamayacaklar. Bununla da Hırimyan, Ermenileri Osmanlı'ya karşı silahlanmaya sesliyordu. Bundan az sonra 18 Haziran 1890'da Erzurum'da Türk ordusu ile Ermeniler arasında ilk çatışma çıkmış ve 20 civarı Ermeni katledilmiştir. Bundan sonra, Osmanlı'da hep “milleti-sadık” adlandırılan ve en yüksek görevlere atanan Ermenilerle Türkler arasında ilişkiler, uzun süre devam edicek karşılıklı anlaşmazlık ve çatışmalar, örneğin Kamu-Kapu gösterişleri, Kukunyans yürüyüşü, Zeykun isyanı ve son olarak 1915'de II Dünya Savaşı sırasında ise Ermenilerin ülkeden tamamen sürgün olunmasına neden olacak olaylarla izlenmiştir (“Siyasət və Gerçəklik”, Azərbaycan, S. 31 (94), 9 Ağustos 1991, s. 3). Bu haberi Almanya imajı açısından tarafsız olarak nitelendire biliriz.

Azərbaycan gazetesinin 4 Ekim 1991 tarihli sayısında Almanya'nın Berlin ve Bonn şehirlerinde SSCB lideri Gorbaçov'un hakimiyete geri dönmesini takep eden gösterilerin gerçekleştirildiği hakkında bilgi paylaşılmıştır (“Almaniya”, Azərbaycan, S. 33 (96), 22 Ağustos 1991, s.2). Bu haberi Almanya imajı açısından tarafsız olarak nitelendire biliriz.

Azerbaijan gazetesinin 20 Şubat 1992 tarihli sayısında yayınlanan makalede Azerbaycan-Almanya ilişkilerinin 1918 yılına kadar nasıl geliştiği hakkında geniş bilgi verilmiştir. Bu bilgilere göre, 19. yüzyılın 70. yıllarının ortalarında, tek Almanya kurulduktan sonra, Bakü ve Tiflis'te Alman konsoloslukları açılmıştır. Bakü Konsolosluğu'na tüccar Karl Henrix Stepnun rehberlik etmiştir. Azerbaycan ekonomisine giren ilk

büyük kapital da Almanya'nın "Siemens" şirketine aittir. Bu şirket 1865`de tüm Güney Kafkasya'nın %70 bakırını üretme kapasitesi olan Gedebey bakır yataklarını ele geçirerek büyük gelir eldeetmiştir. Petrol endüstrisinde de Alman kapitalı çoğunluğu oluşturuyordu. Milliyetçe İsviçreli olan ama Almanya bankalarının çıkarlarını temsil eden Nobel kardeşleri'nin Bakü`de kurdukları en büyük şirketlerden biri olan (Tovarişesti o Neftyanogo Proizvodstvo Bratya Nobel) petrol şirketlerinin %40 hisselerinin sahibi Alman "Diskonto Gezelschaft" bankası idi. Alman yatırımları diğer alanlarda, petrol üretimi, arıtımı ve diğer petrol ürünleri üretimi gibi getirili alanlarda da geliştirilmişti. Alman kökenli "Konkordia" şirketi Azerbaycan`ın toplam %66 şarap üretimini yapıyor ve "Forer", "Hummel" gibi şirketlerin Birinci Dünya Savaşı dönemi öncesi yıllık ticari ciroları 1 milyon rubla (Rus para birimi) ulaşıyordu. Almanların Azerbaycan`daki aktif faaliyeti daha 1818`den itibaren büyük sayıda Almanın Azerbaycan`da kolonyalar

salmasıyla bağılı idi 1886`da Güney Kafkasya`da Almanların 9 kolonyası vardı ve burda yaşayanların sayısı 10 bin kişi sayısına ulaşmıştı. Ekonomik gelişimle beraber burdakı Almanların da sayısı artmaktaydı. 1 Ocak 1914`de Güney Kafkasya`da 50 binden fazla Alman yaşıyordu. Bakü`deki Almanya Konsolosluğu ile bölgedeki Almanlar Anavatanları ile iletişim kuruyorlardı. Bu dönemde Azerbaycan-Almanya arasında kültürel ilişkiler de gelişmekte ve birçok Azerbaycanlı öğrenciler Almanya`nın farklı üniversitelerinde eğitim almaya gidiyorlardı. Hatta Azerbaycanlı intelligensiya arasında Almanya yanlısı ruh halinde olan kişiler de vardı. Bu ruh hali Birinci Dünya Savaşı sırasında da belli olmuştu. Bu dönemde Azerbaycanlılar Almanya`ya karşı, özellikle Osmanlı savaşa katıldıktan sonra savaşmaktan vazgeçmiş, lakin Rusya`ya hertürlü ekonomik yardım edeceklerini bildirmişdiler. Tam da bu zamanda Azerbaycan`ın bağımsızlık hareketi üyeleri ile Almanlar arasında ilk ilişkiler kurulmuş ve Aslan Han Hoyski sınırı gizlice aşarak, Şubat 1915`de Enver Paşa`nın Erzurum`daki karagahına gelişmiştir. Bu ziyaretin nedeni mustakbel Azerbaycan Halk Cumhuriyeti`nin bağımsızlığı için Osmanlı desteğini almak idi. Aslan bey aynı zamanda karargahtakı Almanlardan da Azerbaycan`ın gelecek bağımsızlığı sözü almaya çalışmış, lakin Osmanlı Azerbaycan`ı sadece gelecekte kurulacak Turan devletinin bir ayaleti olarak görüyordu. Lakin Aslan beyin ziyaret dönemi uğurlu idi, çünkü Enver paşa Sarıkamış`ta daha çok yeni mağlup olmuş ve düşman Rusya sınırlarında yeni bir devletin kurulmasını onaylamıştı. Lakin Almanların bölgede faaliyeti için bir sıra sorunlar vardı ve onlardan biri Ermenilerle ilgili idi. Almanya Dışişleri Bakanlığı`na 22 Mart 1915 tarihli Almanya`nın İstanbul`daki temsilcisi Luis Mozel tarafından yazılan mektupta diyordu: “Almanya`nın Güney Kafkasya`daki planlarını gerçekleştirmeğe engel olan güçlerden biri de

Osmanlı İmparatorluğu'nun doğu kısmında yaşayan ve Almanya'ya düşman pozisyonunda duran Ermenilerdir". Mozel, Ermenileri Rusya için ispiyonlukla suçluyordu. Lakin bu da Rusya Çarlığı'nın dağılmasını engelleyememiş ve eski Rusya Çarlığı topraklarında yeni devletler yaranmış ve Almanya Azerbaycan'la sıkı ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Rusya geçit hükümeti döneminde Azerbaycan'ın hakim "Musavat" partisi Rusya'nı Almanya ile savaşı bitirmeye ve barış anlaşması imzalamaya çağırıyordu. Birinci Dünya savaşını iç savaşa dönüştürmeye çalışan bolşeviklerden farklı olarak musavatçılar ulusal özgürlük ve bağımsızlık savaşına odaklanmak istiyorlardı ("1918'e kadar Almanya ve Azerbaycan tarihi ilişkileri", Azərbycan, S. 8 (123), 20 Şubat 1992, s.6). Bu makaleyi Almanya imajı açısından olumlu olarak değerlendire biliriz.

Azerbaycan gazetesinin 20 Mart 1992 tarihli sayısında dünya siyasetini ve büyük coğrafi ve siyasi değişikliklerin Azerbaycan'a etkisini analiz eden makale yayınlanmıştır. Makaleye göre, SSCB'nin dağılması ve Rusya'nın giderek daha da zayıflaması milletçilik hareketlerinin başkaldırmasına neden olmuştur.

Soğuk Savaştan zaferle ayrılan ABD'nin bu dönemdeki dış politikası karşısında duran temel zorluklar şöyle belirlenmiştir:

- 1.Nükleer silahların yayılması,
- 2.Rus faşizmi,
- 3.İslam köktendinciliği,
- 4.Balkanlaşma. ABD'nin 2000'li yıllarda dünya liderliğini üstlenmesine mani olabilecek 2 büyük tehdit ise şöyle belirlenmiştir:

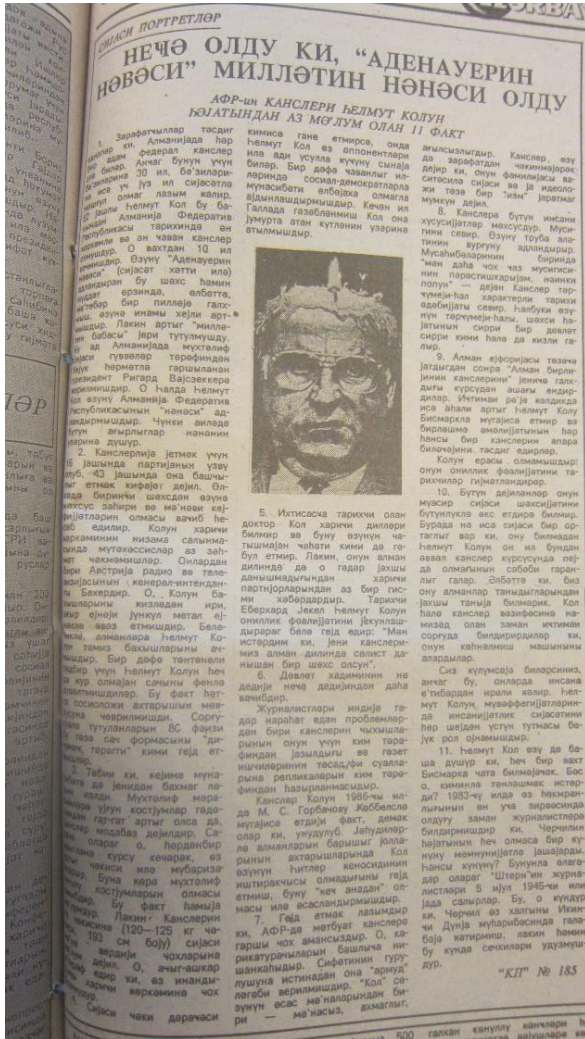
- 1.Almanya liderliğinde Avrupa Birliği,
- 2.Türkiye koordinesinde Türk faktörü. AFC ile AHC birleştikten ve birleşik Alman devleti kurduktan sonra Almanya'nın dışpolitikası daha

da aktifleşmiş ve ABD ile yarışacak kadar güç kazanmıştır. Özellikle Yugoslavya ile ilgili ABD ve Almanya politikaları karşı karşıya geldi. Alman diplomatları ABD'yi önleyerek Hırvatistan ve Slovenya'yı kendi etkisi altına almayı başardılar. ABD ve Almanya arasında diğer rekabet alanı Ukrayna olmuştur. ABD daha SSCB dağılmadan önce Ukrayna'nın bağımsızlığını tanıdı. 24 Ocak 1992'de Vaşington'da BDT üyelerine yardımın koordinasyonu ile ilgili konferansta ABD'nin hegemonyası AB, özellikle Almanya tarafından hoşnutsuzlukla karşılandı. Lakin SSCB'ye verilen yabancı borçların %52'i Almanya, ve sadece %6.3'ü ABD'e ait olduğu için BDT üyelerinin, özellikle Ukrayna Cumhurbaşkanı Kravçuk'un ABD tarafını tutacağı söylenemezdi. Almanya ekonomisi güçlenmeye başladığı bu dönemde ABD ekonomisi birsıra sorunlar yaşamaktaydı. Japonya ile başedemeyen ABD, şimdi Almanya ekonomisi ile de karşı karşıya gelmek mecburiyetinde olacaktır. Almanya'nın bölgede Türkiye ile de sıkı ilişkiler kuracağı bekleniyor. Kırım meselesinde Kravçuk'un sert pozisyonu, Rusya'yı da susturarak Almanya ve Türkiye ile ilişkileri geliştirme istemesinden haber veriyor ("Dünya Siyaseti: Büyük Coğrafi-Siyasi Değişiklikler ve Azerbaycan", Azerbaycan, S. 12 (127), 20 Mart 1992, s.8). Haberi Almanya imajı açısından olumlu olarak değerlendirebiliriz.

Azerbaycan gazetesinin 8 Mayıs 1992 tarihli diğer sayısında bu makalenin devamı yayınlanmıştır. Burada da Almanya ile Rusya ilişkileri incelenmiş ve kötüleşmeye doğru gittiği bildirilmiştir. Hangi ideolojik sistemde yaşamasına bağlı olmadan büyük devletler arasında ihtilafların hiç bitmediği ve yalnız şekil değiştirdiği sonucuna varılmıştır. Almanya'da özellikle milletçi hareketlerin güçlendiği yazılan bu habere göre, Şansölye Koll'un sağ kanatı oluşturan Hıristiyan-Sosyal Birliği Partisi, Çeko-Slovakya gibi müttefik devletin Sudet vilayetinde

gerçekleştirilen özelleştirme çalışmalarına karşı burdaki Alman mülkiyeti uğruna mücadele edileceğini bildirmiştir (“Dünya Siyasati: Böyük Coğrafi-Siyasi Dəyişikliklər və Azərbaycan”, Azərbaycan, S. 22 (137), 8 Mayıs 1992, s.8). Bu makaleyi Almanya imajı açısından tarafsız olarak değerlendire biliriz.

Azerbaycan gazetesinin 15 Mayıs 1992 tarihli sayısında bu makalenin sonuncu bölümü paylaşılmış ve burda Azerbaycan`ın dünya güçleri ile ilişkisi incelenmiştir. Habere göre, 19.yüzyılın 70`li yıllarından başlayarak güçlenen Almanya ile Azerbaycan ilişkileri, Azerbaycan`ın Kafkasya`da üstün pozisyonu, enerji zenginliği ve petrol zengini bölgeler Çeçenistan ve Tataristan`ın bağımsızlık savaşı kapsamında değerlendirilebilir. Haberde aynı zamanda “Büyük Azerbaycan” planını gerçekleştirirken İran`a karşı durabilmek için İsrail`in yardımından da bahsediliyor. Bağımsızlıktan sonra Azerbaycan`ın dışpolitikası karşısında duran temel amaçlar ise böyle belirlenmektedir: 1.Dağılmakta olan BDT dahilinde Ukrayna ve Moldova ile ilişkileri pekiştirmek, 2. Orta Asya ülkeleri ile ekonomik birlik kurmak ve bu işte Türkiye ve Pakistan`ın liderliğine önem vermeli, 3. Azerbaycan`a yabancı yatırımları çekerken Japon, Alman, İtalyan,. .Türk, Pakistan, İsrail ve Amerikan işadamlarına üstünlük vermek (“Dünya Siyasati: Böyük Coğrafi-Siyasi Dəyişikliklər və Azərbaycan”, Azərbaycan, S. 24 (139), 15 Mayıs 1992, s.8). Bu makaleyi Almanya imajı açısından olumlu olarak nitelendire biliriz.

Azerbaijan gazetesinin 14 Ekim 1992 tarixli sayısında yayımlanan məkalede Almaniya`da federal Şansölye olma hakkında mizah karışık bir bilgi verilmiştir. Bu makaleye göre, Almaniya`da bir sıra kişiler federal Şansölye olabilmek için 30 sene, diğerleri 300 sene siyasette olmalıdırlarsa, Almaniya tarihinin en gözde siyasetçilerinden olan ve kendisini “Adenauerin torunu” adlandıran Helmut Kol sadece 10 sene siyasette çalıştıktan sonra federal Şansölye koltuğunu kazanmıştır.

Almaniya`da artık “halkın büyük babası” adını Cumhurbaşkanı Richard Bajszekker aldığına göre, Şansölye olduktan sonra Helmut Koll da kendisini “halkın büyük annesi” adlandırmıştır. Makalede Koll`un politik konuşmaları, görüntüsü ve espirci karakteri, Yahudilerle Almanların barıştırılması çabaları, nasıl hakimiyete geldiği tartışmaları, insani davranışları incelenmiştir. Helmut Koll Almaniya`nın birleştirilmesi döneminde hakimiyette olduğu için onu Bismark`la benzetmeye çalışanlar olmuşsa da, onun Bismark kadar olamayacağını da söyleyenler var. 1983`de ona kimin hayatını yaşamak isterdiniz

sorusunu sordukta o, Churchill`in hayatından bir gün diyerek cavaplamış ve daha sonra “Ştern” sayfalarında o gününün 5 Temmuz 1945 olduğu bildirilmiştir. Bu tarihte İngiltere hem 2. Dünya Savaşı`nı kazanmış ve o gün hakimiyette olan Churchill hakimiyet seçimlerini kaybetmiştir. Makale, Almanya imajı bakımından değerlendirilmese de, AFC Federal Şansölyesi`nin imajı bakımından ise olumlu olarak değerlendirilebilir (“KP” № 185, “Necə Oldu ki, “Adenauerin Növəsi” Millətın Nənəsi oldu: AFR-in Şansölyesi Helmut Kolun Həyatından Az Məlum Olan 11 Fakt”, Azərbaycan, S. 44 (159), 14 Ekim 1992, s. 5).

Azərbaycan gazetesinin 11 Ekim 1992 tarixli sayısında Berlin duvarının dağıtılmasının 3. yıldönümü nedeniyle SSCB`nin eski Cumhurbaşkanı Mihail Sergey oğlu Gorbaçev`un “Özgür Berlin” ödülünə layık görüldüğü hakkında haber yayınlanmıştır (“Berlin divarının sökülməsi”, Azərbaycan, S. 48 (163), 11 Kasım 1992, s. 1). Bu haberi Almanya imajı açısından tarafsız olarak dəğərləndirə bilərik.

Azərbaycan gazetesində yayımlanan digər bir makaleyə görə, 19 Kasım 1992`de Azərbaycan Cumhurbaşkanı Ebülfez Elçibey, AFC`nin

Azərbaycana atanmış Büyükelçisi Günter Dalhof'u kabul etmişdir. Görüşmə sırasında Büyükelçi AFC Cumhurbaşkanı adından belgeleri sunmuş və E. Elçibey isə Azərbaycan`la Almanya arasında daha 20. yüzüylm 20. yıllarından itibaren ilişkilerin olduğunu, halen Almanya`da büyük sayıda Azərbaycanlıların yaşadığını, onlara diğər vətəndaşlara olduğu gibi iş və sosial haklar sağlandığını bildirmiş, buna görə təşəkkür etmiş və Almanya ilə kapsamlı ilişkiler geliştirmek istediğini açıklamışdır. Büyükelçinin belgeler sunduğu törene Azərbaycan Cumhuriyeti Dışışler Bakanı Tofiq Gasimov, Almanya`nın Azərbaycan`dakı Büyükelçiliği`nin temsilcisi Thomas Terstegen de katılmışdır ("Almaniya Səfiri Özünü Təqdim Edir", Azərbaycan, S. 41 (484), 20 Kasım 1992, s. 1). Bu makaleni Almanya imajı açısından

olumlu olarak değerlendire biliriz.

Azərbaycan gazetesinin 15 Aralık 1992 tarixli sayısında yeralan, Federal Almanya Şansölyesi Helmut Kohl ve Demokratik Almanya Devlet Komitesi Başkanı Erich Honecker`in 1987 yılında yaptıkları ziyafetten bir kare yayınlanmış və 4 yıl sonrakı durum karşılaştırmışdır. Bildiğimiz gibi, 1990`da 2 Alman devleti birleşmişdi. Bu haberi de tarafsız olarak değerlendire biliriz .

Gazetenin aynı sayısında Almanya ile ilgili verilen diğər bir haber isə,

Berlin`de kurulan bir “Alman Alternatifi” isimli neonazi partisinin devlet tarafından kapatılması ile iligidir. Habere göre, Federal Şansölye Helmut Kohl Parlamento`da yaptığı açıklamada yabancı uyruklu vatandaşlara yapılan baskıdan yakındığını bildirmiştir. Bu haberin de Almanya imajı açısından tarafsız olduğunu söyleye biliriz (“Biri var idi, biri yox idi”, “İkinci neonasist partiyası qadağan edilmişdir”, Azərbaycan, S. 58 (501), 15 Aralık 1992, s. 3).

Azərbaycan gazetesinin 16 Aralık 1992 tarihli sayısında AFC Federal Şansölyesi Helmut Koll`un Moskova`ya ziyaretinden önce söylediği sözler yayınlanmıştır. Habere göre, Koll, bağımsız Rusya Federasyonu`na ilk ziyaretini yapmış ve bunun iki ÷lke arasında ilişkilerin geliştirilmesi ve aynı zamanda Avrupa açısından büyük önem taşıdığını bildirmiştir. Bu ziyaret hemde Rusya`da gerçekleştirilen, demokrasi ve pazar ekonomisine yönlendirilmiş reformların Almanya tarafından mudafaasının ifadesiydi (“Helmut Koll Yola Düşmæzdæn Əvvəl”, Azərbaycan, S. 59 (502), 16 Aralık 1992, s. 3). Haberi Almanya imajı açısından tarafsız olarak değerlendire biliriz.

Azərbaycan gazetesinin 30 Aralık 1992 tarihli sayısında Azərbaycan`ın yeni kazandığı bağımsızlığını koruyabilmesi için hertürlü zenginliğe sahip olduğu, ama yinede dünya genelinde geri kaldığı ve dünyanın en önemli güçleri dost olamadığı hakkında haber verilmiştir. Haberde, büyük devletlerin büyük liderleri olduğunu ve Azərbaycan`ın da böyle lidere ihtiyaç duyduğu söyleniyor. Örneğin, İngiltere`nin Churchill`i, ABD`nin Ruzvelt`i , Almanya`nın H. Koll`u vardır. Azərbaycan`da böyle bir lider arayışı içerisinde İsa Gamber değerlendirilmiş ve gazetenin sonraki sayısında ondan bahsedileceği bildirilmiştir (“Siyasæt Ağacımız Bar Veræcækmi?”, Azərbaycan, S. 55 (170), 30 Aralık 1992, s. 1). Haberi Almanya imajı açısından olumlu olarak değerlendire biliriz.

Azərbaycan qəzetinin 23 Ocak 1993 tarixli sayısında verilən xəbər Azərbaycan-Almanya münasibətləri baxımından önəmli bir xəbər olaraq nitələndirilə bilər. Zira Azərbaycan Dövlət Səkrəteri Pənah Hüseynov Almanya ziyarətindən bəhsedən bir toplantı yaparək qəzətciləri bilgiləndirmişdir. Hüseynov Azərbaycan`la Almanya münasibətlərinin Azərbaycan Həlk Cümhuriyyəti zamanında oluşduğunu söyləyərək bu zaman Alman kapitalinin ölkənin enerji ağıının qurulmasında önəmli unsur olduğunu bildirdi. Azərbaycanla Ermənistan arasında davam edən savaştan yəqinən Hüseynov bu vəziyyətin ölkəyə Alman yatırımının qarşısını aldığı söylədi. Tüm bunlara rağmen BMW və Mercedes-Benz kimi böyük otomobil şirkətləri təmsilçiləri ilə görüşən Hüseynov bu şirkətlərin ölkədə təmsilçiliklərinin açılacağı müjdəsini verdi. Almanya`da dokuma sənayisinin krizdə bulunduğunu söyləyən Hüseynov Alman firmalarını Azərbaycan`a dəvət etdi. Ayrıca Almanya ilə Frankfurt`tan Bakü`yə hava yolunun açılması ilə ilgili anlaşma yapıldı. Yəqin zamanlarda Bakü`də Alman dilində okulların açılacağını söyləyən Hüseynov hər iki ölkə arasında iktisadi, siyasi işbirliyinin önəmindən bəhsədərək zamanla münasibətlərin daha iləri boyutlara ulaşacağına olan inancını bildirdi (“Səfərimiz uğurlu oldu”, Azərbaycan, S. 14 (527), 23 Ocak 1993, s. 2). Hüseynov`un Almanya ziyarəti xəbərinin konumuz baxımından olumlu olduğunu söyləyə bilərik.

Azerbaycan gazetesinin 27 Ocak 1993 tarihli sayısında yayınlanan haberde dünya medyası tarafından Bağımsız Devletler Topluluğu üye ülkelerinin devlet başkanlarının Minsk görüşünü nasıl açıkladığı gösterilmiştir. Haberde Alman medyası olan “Tagesspiegel” gazetesinin makalesinden bir parçaya da yer verilmiştir: “Minsk görüşünde ekonomi ve politika konuları daha üstün mevkide idi. Zira, Ukrayna Cumhurbaşkanı Kravçuk, ekonomik entegrasyon taraftarı olmuş ve hatta bildirmiştir ki, BDT`den uzakta bir hayat, BDT dahilinde bir hayattan çok daha zor olacaktır. Bununla o, kendisinin politik iflasını ilan etti: Batı analitiklerinin tüm geçmiş SSCB ülkeleri arasında bağımsız siyasi gelişim için en iyi tahminler yürüttüğü Ukrayna, sadece total kriz değil, daha derin bir felaket dönemine ayak basıyor ki, bu dönemde de arazi bakımından bölünme de istisna edilmiyor” (“Dünya Mətbuatı MDB Başçılarının Minsk Görüşü Haqqında”, Azərbaycan, S. 16 (529), 27 Ocak 1993, s. 5). Haberi Almanya imajı açısından tarafsız olarak değerlendire biliriz.

Azerbaycan gazetesinin 30 Ocak 1993 tarihli sayısında Almanya ve Fransa`nın Türkiye`ye müracaat yaparak acilen Ermenistan`a yardım etmesini istemeleri ile ilgili haber yayınlanmıştır. Habere göre, bu iki devlet Türkiye`nin Ermenistan`la eski düşmanlığı unutup, insani yardım yapmasını rica etmişler (“Fransa və Almaniya Ermənistana Görə Narahtdırlar...”, Azərbaycan, S. 19 (532), 30 Ocak 1993, s. 5). Haberi Almanya imajı açısından olumsuz olarak nitelendire biliriz.

Azerbaycan gazetesinin 17 Şubat 1993 tarihli sayısında yayınlanan haberde Sovyet İmparatorluğu`nun mahv oluşu, dünya terazisinin ikinci gözü olan sosyalist sistemin dağılması, Soğuk Savaş`ın sonlanmasından sonra Yerküre`nin tüm ali mekanlarında yeni dünya nizamının kurulmasından bahsediliyor. Böyle bir zamanda BM gibi uluslararası

kuruluşun da bazı değişiklere ihtiyacı olduğu bildiriliyor. Özellikle de ABD, Rusya, İngiltere, Fransa ve Çin gibi 5 üyeden oluşan BM Güvenlik Konseyi'nin genişlendirilmesi konu bahis. Artık Almanya ve Japonya gibi güçlü, BM bütçesine büyük maddi yatırımlar yapmakta olan devletlerin de Güvenlik Konseyi üyeliği gündeme gelmiştir. Bu nedenle BM Genel Başkanı Butros Gali yılın sonuna kadar 180 üye devletin her birinin konuyla ilgili fikir bildirmesini istemiştir. Lakin Konsey üyeleri bu durumdan rahatsızdır ("BMT-ni Büyük Değişiklikler Gözlüyor", Azərbaycan, S. 31 (544), 17 Şubat 1993, s. 5). Haberi Almanya imajı açısından tarafsız olarak nitelendire biliriz.

Azerbaycan gazetesinin 18 Şubat 1993 tarihli sayısında Alman Bundestagı'nın Dışişler Komisyonu'nun Başkanı Dr. Şterken'in liderliğinde Almanya'nın Ermenistan-Azerbaycan arasındaki Dağlık Karabağ savaşı ile ilgili tüm hakikatleri öğrenmek ve savaşın siyasi yollarla durdurulmasına yardım etmek istemesiyle ilgili haber yayınlanmıştır. Habere göre Dr. Şterkin bu amaçla 18 Şubat'ta Bakü'ye gelmiş ve ülke liderleri ile görüşmüştür ("Bundestaq Həqiqəti Öyrənmək İstəyir", Azərbaycan, S. 32 (545), 18 Şubat 1993, s. 1). Bu haber Almanya imajı açısından olumlu olarak değerlendirilebilir.

Azerbaycan gazetesinin 20 Şubat 1993 tarihli sayısında Almanya ile ilgili 2 haber yer almıştır. Bunlardan biri Dr. Hans Şterkin'in Azerbaycan'a yaptığı ziyaret ve Başbakan yetkilerini icra eden Ali Mesimov'la görüşünden bahsediyor. Görüş zamanı Ermenistan'ın Azerbaycan'a karşı tecavüzü, Almanya'nın dünyadaki büyük gücü ve gerçekleri dünya kamuoyuna iletebilme kapasitesi, Azerbaycan'ın barış girişimleri, Ermenistan'ın "blokaj" durumunu kullanarak yabancı devletlerden büyük yardımlar alması ve bu yardımı silahlanma için kullanması, işgalci savaşı durdurmaması hakkında konuğa bilgi

verilmiştir. Habere göre, görüşte Almanya'nın Azerbaycan'daki resmi temsilcisi Tomas Tersteken'in de iştirak ettiği bildirilmiştir ("Doktor Hans Şterken: Almaniya Bəlkədə Sabitlik Yaranmasına Tərəfdardır", Azərbaycan, S. 34 (547), 20 Şubat 1993, s. 1). Bu haberi Almanya imajı açısından olumlu olarak nitelendire biliriz.

Azerbaycan gazetesinin aynı sayısında yer alan diğer haber ise Almanya'nın da barış teşebbüsü ile çıkış yapmak istemesi ile ilgilidir. Haberde bildiriliyor ki, Dağlık Karabağ savaşı gittikçe büyümekte ve ne Rusya, ne İran, Kazakistan veya AGİK'in çalışmaları sonuç vermemiş, hatta onlar saldıran ve müdafa olunan tarafı bile doğru belirleyememişler. Tüm bunlara rağmen Azerbaycan tarafının barış güçlerini hoşnutlukla karşıladığı bildirilmiştir. Habere göre, Gürcistan ve Almanya da barış çalışmaları ile çıkış yapma isteği bildirmişler. Aslında barışçıl devletlerin tam şekilde tarafsız ve objektif olmaları sadece siyasetcilerin sadece iyi niyetli olmaları ile deyil, aynı zamanda temsilcileri olduğu devletlerin çıkarları ve pozisyonları ile de bağlıdır. Almanya tarafı kendi barış çalışmalarının başarıyla sonlanacağına imanı ifade ediyor. Bu fikirler Avrupa'nın meşhur siyasetcisi sayın Şterken'in Azerbaycan liderleri ile 19 Şubat görüşünde de seslendirilmiştir. Görüşten sonra temsilci heyeti ve devlet resimleri Şehitler Hiyabanı'nı ziyaret yapmış ve mezarlar önüne çelenk koymuşlar (Almaniya Da Sülh Təşəbbüsü İlə Çıxış Etmək Niyətindədir", Azərbaycan, S. 34 (547), 20 Şubat 1993, s. 1). Bu haberleri Almanya imajı açısından olumlu olarak değerlendire biliriz.

Azərbaycan qəzetəsinin 23 Şubat 1993 tarixli sayısında birdaha Şterken`in Bakü ziyarətindən bəhs edən xəbərə yer verilmiş və Almaniya Bundestag`ı Dışişlər Komissiyonu Başkanı Dr. Hans Şterken`in Azərbaycan Cümhurbaşkanı Ebülfez Elçibey`lə görüşüğü bildirilmişdir. Şterken birçok konularda Azərbaycan liderləri və Alman Bundestag`ının baxış açısının uyğun olduğunu və Almaniya`nın, savaşı siyasi yolla

durdurulmasına hertürlü yardım etməyə hazır olduğunu söylemişdir (“Bundestag Sülh Yaradılmasına Kömək Edə Bilər”, Azərbaycan, S. 35 (548), 23 Şubat 1993, s. 1). Bu xəbəri Almaniya`nın imajı açısından olumlu olaraq dəğərləndirə bilərik.

Azərbaycan qəzetəsinin 1 Ekim 1993 tarixli sayısında o dönmə daha yeni olaraq AC Cümhurbaşkanı seçilmiş Haydar Aliyev tərəfindən AFC Federal Şansölyəsi Helmut Koll`a, Federal Cümhurbaşkanı Richard Von Vajzekker`ə və Bundestag Başkanı Rita

Sussmut`a yazılmış mektup mətinləri paylaşılmışdır. Bu mektuplarda H. Aliyev, AFC`nin ulusal bayramı - Alman Birliğı günü münasebetiylə Azərbaycan xalqı adından təbriklərini dost Alman xalqına İletiyordu (“AFR Federal Şansölyəsi Zati-Aliləri Helmut Kol Cənablarına”, “AFR Prezidenti Zati-Aliləri Rixard Fon Vajzekker Cənablarına”, “AFR Bundestaq Prezidenti Zati-Aliləri Xanım Rita Sussmuta”, Azərbaycan, S. 190 (702), 1 Ekim 1993, s. 2). Xəbər Almaniya imajı açısından olumlu olaraq dəğərləndirilə bilər.

Azərbaycan qəzetəsinin 4 Ekim 1993 tarixli sayısında verilən xəbərə görə, o dönmə Azərbaycan Cümhurbaşkanı görevini icra edən Ali Sovyet

Başkanı Haydar Aliyev, cumhurbaşkanlığı seçimlerini izlemek için gelmiş Bundestag millet vekili Ditrüh Şperling'i kabul etmiş ve Almanya'nın Azerbaycan'daki seçimlere ilgi duyduğu için teşekkür etmiş ve bildirmiştir ki, Azerbaycan savaş halinde olsada, topraklarının %20'i işgal edilse de, demokrasi prensiplerine her zaman saygılı kalmış ve kalacaktır. Şperling izlediği mantakaların durumu ile ilgili bilgi vermiş ve seçim gününün Güney Kafkasya bölgesinde birlik günü gibi kutlanacağına ümit ettiğini bildirmiştir (Ali Sovetdə Qəbullar", Azərbycan Qəzeti, S. 192 (704), 4 Ekim 1993, s. 1). Haberi Almanya imajı açısından olumlu olarak değerlendire biliriz.

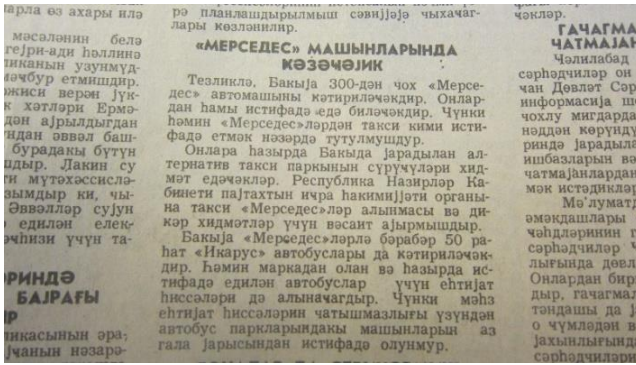
2.2. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA EKONOMİK HABERLER

Azerbaycan gazetesinde Almanya ile ilişkilerin sadece siyasal değil, aynı zamanda ekonomik alanda geliştiğini gösteren haberleri görmek mümkündür.

Azerbaycan gazetesinin 4-11 Haziran 1992 tarihli sayısında yayınlanan habere göre, Almanya'da Azerbaycan bağımsızlığının tanınmasının göstergesi olarak ilk posta pulu çıkarılmıştır. Konuyla ilgili Azerbaycan İletişim Bakanı yardımcısı İntigam Bağirov, Azerbaycan'ın ilk posta

pulunun 1918-1920 yılları AHC döneminde çıkarıldığını, Sovyet döneminde bundan yoksun kaldığını ve uzun zamandan sonra yeniden çıkarıldığını söylemiş ve bunun bağımsızlık için büyük bir katkı olduğunu bildirmiştir. Bagirov, posta pulunun Azerbaycan ve Almanya İletişim Bakanlıkları'nın ortak anlaşmasıyla çıkarıldığını ve ileride posta pullarının satışının da gerçekleştirmek istediklerini söyledi. Bu satıştan elde edilen gelir posta pulu hazırlanma harcının ödenmesine ve yeni ekipmanların alınmasına harcanacaktır ("Azərbaycanın yeni markası", Azərbaycan, S. 27 (142), 4-11 Haziran 1992, s. 8). Bu haberin Almanyanın imajı açısından çok olumlu olduğunu söyleye biliriz.

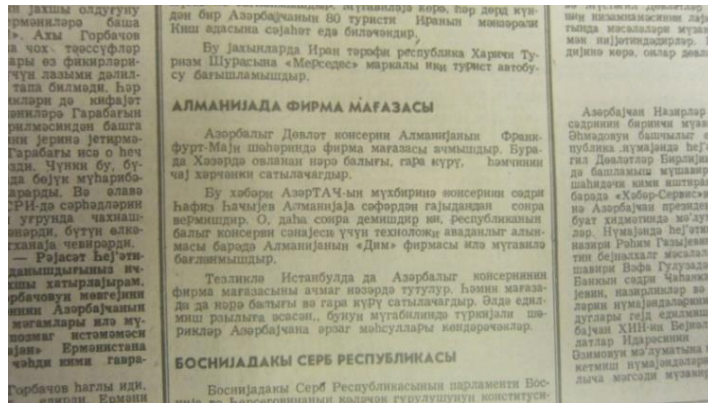
Azerbaycan gazetesinin 1 Ekim 1992 tarihli sayısında yayınlanan habere göre, 1992 yılında ülkeye ilk defa olarak 300 Mercedes otomobili getirileceği haberi verildi.

Arabalar, Bakanlar Kurulu'nun ayırdığı bütçeyle getirilerek Bakü valiliğine verilecekti. Mercedes arabalarının daha çok taksi hizmetleri göstereceği bekleniliyordu ("Mercedes maşınlarında gözəçəyik", Azərbaycan, S. 7 (450), 1 Ekim 1992, s. 2). Bu haberi Almanya imajı açısından olumlu olarak değerlendire biliriz.

Azerbaycan gazetesinin 15 Aralık 1992 tarihli sayısında Almanya'nın Çin`le olan ilişkilerine de dokunularak Çin`e yapılan ekonomik yaptırımları kaldırmak istemesi ile ilgili haber yayınlanmıştır. Almanya, Çin`e karşı yaptırım kararını 1989 yılı Tiananmen olayları sırasında öğrencilerin öldürülmesi nedeniyle almıştı ("Almaniya Parlamenti Çinə qarşı sanksiyaların ləğv edilməsinə tərəfdardır", Azərbaycan, S. 58

(501), 15 Aralık 1992, s. 3). Bu haberi Almanya'nın Azerbaycan'daki imajı açısından tarafsız olarak nitelendire biliriz.

Azerbaycan gazetesinin 22 Aralık 1992 tarihli sayısında yayınlanan habere göre, Azerbaycan ziyaretinde bulunmuş Alman iş adamı Aydın Xoşbnyani, Azerbaycan Devlet Sekreteri Penah Hüseynov, Başbakan yardımcısı Abbas Abbasov ve Dış Ekonomik İlişkiler Bakanı Rauf Garayev`le görüşmüştür. Haberde işadamlarının Azerbaycan`a tahıl satmak için anlaşma imzalamak istediği belirtilmiştir. Bundan başka, “Kross” şirketi temsilcileri Fridun Kross ve Alexander Manin de bir takım görüşler gerçekleştirmiş ve Azerbaycan`ın bakanlıklar ve tabili kurumlarına modern iletişim ekipmanlar satmayı teklif etmişler. Alman işadamlarının Azerbaycan ziyaretini Almanya ile ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve Almanya imajı açısından olumlu olarak nitelendire biliriz (“Alman biznesmenləri Bakıdan yola düşmüşlər”, Azərbaycan, S. 63 (506), 22 Aralık 1992, s. 1).

Azerbaycan gazetesi Almanya ile ekonomik ilişkileri değerlendirmeye devam ediyor. Gazetenin 23 Ocak 1993 tarihli sayısında yayınlanan haberde “Azerbalık” devlet şirketinin Almanyanın Frankfurt-Main şehrinde firma mağazası açtığı belirtilmiştir. Bu mağazada mersin balığı, siyah havyar ve nehir yengeçi satılması düşünülüyor. Konuyla ilgili bilgi veren Azerbalık devlet şirketi başkanı Hafız Hacıyev Almanyanın “Dim”

firmasıyla balık konservesi ekipmanları alınması hususunda anlaşma imzaladıklarını söylüyor. Haberde şirketin İstanbul'da da böyle bir mağaza açacağı bildiriliyor. Bu haberi Almanyanın imajı açısından olumlu olarak nitelendire biliriz (“Almaniyada firma mağazası”, Azərbaycan, S. 14 (527), 23 Ocak 1993, s. 5).

Azerbaycan gazetesinin 5 Şubat 1993 tarihli sayısında yayınlanan habere göre Azerbaycan Devlet Sekreteri P. Hüseyinov liderliğinde temsilci grup Almanya'ya ziyaret yapmış ve Alman işadamları ile görüşmüşler. Bunun ardınca Maks Ştraus liderliğinde 17 kişilik Alman grubu Bakü'ye gelmiştir. 3 günlük ziyaretleri sırasında onlar Azerbaycan'ın endüstri ve tarım gibi ekonomi alanlarına yatırım yapma konularını tartışmak ve birsıra mühim ekonomik projeler tekliflerini sunmak için görüşmeler yapacaklar (“Almaniyanın İşgüzar Dairələrinin Nümayəndəlikləri Bakıya Gəlmişlər”, Azərbaycan, S. 23 (536), 5 Şubat 1993, s. 1). Bu haberi Almanya imajı açısından olumlu olarak değerlendire biliriz.

Azerbaycan gazetesinin 9 Şubat 1993 tarihli sayısında Maks Ştraus liderliğinde Almanya'nın işadamlarının Bakü'ye ziyareti ve Ali Sovyet Başkanı İsa Gamber'le görüşü hakkında haber yayınlanmıştır. Görüş zamanı Azerbaycan-Almanya ilişkilerinin geliştirilmesi açısından bu görüşün önem taşıdığı ve aynı zamanda hava taşımacılığı, bankacılık ve diğer ekonomik alanlarda yapılan başarılı görüşmelerin devam ettirildiği hakkında bilgi verilmiştir. Görüş Azerbaycan Başbakanı yardımcısı Abbas Abbasov ve Almanya hükümetinin Azerbaycan'daki resmi temsilcisi Tomas Tersteken de katılmıştır (“Almaniya Bizim Yaxın Tərəfdaşımız Ola Bilər”, Azərbaycan, S. 27 (540), 9 Şubat 1993, s. 1). Bu haberi Almanya imajı açısından olumlu olarak nitelendire biliriz.

Azerbaycan gazetesinin 20 Ekim 1993 tarihli sayısında Azerbaycan'ın yeni posta pulları hakkında bilgi verilmiştir. Habere göre, posta

pullarının bastırılması ile 1993`ün Temmuz ayında İletişim Bakanlığı tabisinde kurulmuş “Azermarka” şirketi ilgileniyor. Bir yıllık çalışma döneminde bu şirket 6 tür marka üretmiş ve yılın sonuna kadar daha 6 tür marka üretmeyi planlıyor. Marka üretimi için malzeme ve cihazların yokluğuna göre yabancı şirketlerle anlaşmalar imzalanmıştır ve bunlardan biri de Almanya`nın “Numiversal filateli” şirketidir. Anlaşmaya göre, markalar bu şirket tarafından ücretsiz basılıyor. Bu posta pullarından 50 milyon rubl değerinde gelir elde edilmiştir (“Yeni Poçt Markalarımız”, Azərbaýcan, S. 203 (715), 20 Ekim 1993, s. 4). Bu haberi Almanya imajı açısından olumlu olarak değerlendire biliriz.

2.3. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAÝCAN BASININDA SOSYAL-KÜLTÜREL HABERLER

Azerbaýcan gazetesinin 7 Kasım 1991 tarihli sayısında Almanya`da yaşayan İran Azerbaýcanlısı, Almanya-Azerbaýcan Cemiyetinin hemtesiscisi doktor Ağabey Azerbaýcani`nin fikirleri yayınlanmıştır. Bu Cemiyet Düsseldorf`ta kurulmuş ve doktor da bu şehirde yaşamaktadır. Dr. Ağabey`in hanımı BM`de çalışıyor ve Cemiyet`in kurulmasında onun da büyük katkısı olmuştur. Lakin Cemiyet`e Alman profesörü Fon-Lesson başkanlık yapıyor. Haberin yayınlandığı günlerde Dr. Ağabey, baş mühendis Tons Aksel`le birlikte Bakü`de olmuşlar. Onlar savaş içerisinde olan bir ülkenin durumundan endişe duyduklarını, hatta en sade ilaç olan “Aspirin”in bile zor bulunduğunu bildirmişler. Dr. Ağabey, daha önce iki kere, Mart ve Haziran aylarında da Bakü`de olmuş ve ülkeye yardım için tıbbi malzemeler ve ilaçlar getirmiştir. Maddi yardımın değeri 400 bin alman markası değerinde olmuştur. Bundan başka getirilmiş tıbbi cihazları kurmak için Almanya`dan

profesyoneller de getirilmiş ve harçları karşılanmıştır. Doktorun sözlerine göre, Azerbaycan'ın Almanya ile ilişkilerinin iyileştirilmesi için bir sıra sorunlar ortadan kaldırılmalıdır. Azerbaycan'da büyük Alman köyleri vardır. Almanlar tek bir bu nedenle bile Azerbaycan'a yardım edebilirler. Bu Almanlar Rus askerleri Berlin'i daha çabuk terketsin diye SSCB'nin bu iş için ayıracağı harçları da kendi üzerlerine almışlardı. Bakü-Düsseldorf havayolu hattını açarsak iletişim sorunu da kısmen azalır. Azerbaycan Polşa'dansa Almanya ile, Litva'dansa Fransa ile daha sıcak ilişkiler kurabilirse daha büyük fayda elde edebilir. Teknik gelişim kaydetmek, gençlere önem vermek lazım. Doktorun sözlerine göre Avrupa'nın dikkatini Azerbaycan'a yönlendirmek büyük önem taşıyor ("Düsseldorflar Sumqayıta Zəng Vura Bilmədilər", Azərbaycan, S. 4 (107), 7 Kasım 1991, s. 4). Bu haberi Almanya'nın imajı açısından olumlu olarak değerlendirebiliriz.

Azerbaycan gazetesinin 1 Mayıs 1992 tarihli sayısında yayınlanan habere göre, Almanya'nın Merakeş Büyükelçisi Vilfrid Hofman, yerel koşulların etkisi altında İslam dinini kabuletmış ve buna göre vatanında güçlü eleştirilere maruz kalmıştır. Sosyal-demokrat partinin Bundestag fraksiyonu başkanı Herda Doyembler-Glemen, büyükelçinin geri çağırılmasını talepetmiştir. Bu eleştirilere karşı kendini korumaya çalışan büyükelçi, Almanya Dışişler Bakanı Hans Diritih Genşer'in hiçbir zaman kendisinin Alman Anayasası'na saygısına şüpe etmediğini bildirmiştir ("Demokratiyanın Bir Üzü", Azərbaycan, S. 21 (136), 1 Mayıs 1992, s. 7). Haberi Almanya imajı açısından tarafsız olarak nitelendirebiliriz.

Azerbaycan gazetesinin 25-30 Haziran 1992 tarihli sayısında verilen habere göre, Almanya'nın Düsseldorf şehrinden Ahmet Sidgi, Doktor Anık, Doktor Başbüyük, Her Mertins ve Kazım bey Gökçe'nin kişisel girişimleriyle Azerbaycan'a 5 milyon manat civarında ilaç ve ilaç

malzemeleri gönderilmiştir. Habere göre, getirilen yardım hospitallere ulaştırılmıştır (“Almaniyadan yardım”, Azərbaycan, S. 30 (145), 25-30 Haziran 1992, s. 8). Bunu Almanya'nın imajı açısından olumlu bir haber olarak nitelendirebiliriz.

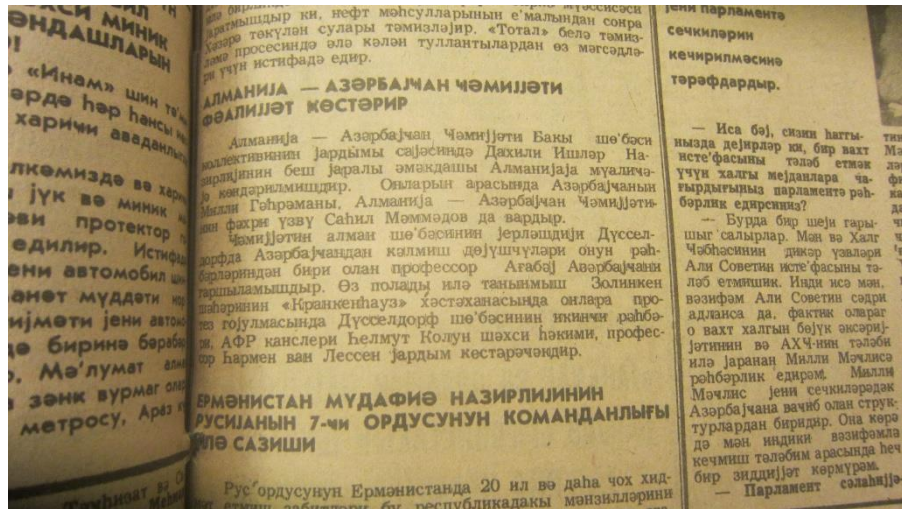
Azerbaijan gazetesinin 6-13 Ağustos 1992 tarihli sayısında “Kitabi Dede Korkut” kahramanlık dastanı hakkında bilgi verilmiştir. Habere göre, bu dastanın elyazması Almanya'nın Drezden Ulusal Kütüphanesinde Alman Oryantalisti Diç tarafından elde edilip araştırılmış ve ilk defa dastanın elyazmasından 12 hikaye Almanca'ya çevirilerek yayınlanmıştır. Bu eski türk eposunun çizgisi ve kahramanları Homer'in “Odisey” eserindeki Polifem hakkında efsanenin çizgi ve kahramanlarına benziyordu. Habere göre, 1638`de Derbent şehrinde iken Fars büyükelçiliğinde hersok Şlezvig Golştinski Fridrih`in danışmanı Adam Oleari, “Moskova, ordan İran ve yeniden geriye” adlı seyahatnamesi çok zengin yolculuk maceralarıyla dolu. Eserin “Derbent ve bir de burda gördüklerim hakkında” adlı 10.cu bölümünde Derbent şehrinde kuzeye büyük bir Oğuz kabiristanlığının mevcut olduğu yazılmıştır. Bu kabiristanlıkta Pir Muhara'nın ve hemde İmam Korkut'un kabri yerleştiği bildirilmiş ve arazi tasvir edilmiştir. Haberde bildiriliyor ki, biraz araştırılırsa Dede Korkut'un kabri bulunabilir (“Dədə Qorqudun Qəbri Hardadır?”, Azərbaycan, S. 36 (151), 6-13

Ağustos 1992, s. 5). Bu haberi Almanya açısından olumlu karşılaya biliriz.

Azerbaycan gazetesinin 7 Ekim 1992 tarihli sayısında Almanlar için Azerbaycan hakkında bilgi verecek Azerinform haber ajanının Almanya temsilciliğinin açılacağı ile ilgili haber yayınlanmıştır. Temsilcilik üyesi Grayfsvald Üniversitesi felsefe doktoru Eva Mariya Auh olacaktır. Auh ajanla konuşmasında bildirmiştir ki, Almanya`da Azerbaycan`a büyük ilgi vardır amma Alman halkının Azerbaycan halkı hakkında bilgisi çok az. 70`li yıllarda Azerbaycan`da olduğu ve tanıdığı için, aynı zamanda mesleki açıdan ilgili olduğu için Auh çalışma teklifini kabul etmiş ve bu çalışmalara ülke genelinde hem siyasetçilerin, hem ekonomi ve medya alanı temsilcilerinin de ilgi duyacağından emin olduğunu bildirmiştir (“Almaniya üçün Azəbaycan haqqında İnformasiya”, Azərbaycan, S. 11 (454), 7 Ekim 1992, s. 3). Haberi Almanya imajı açısından olumlu olarak değerlendirebiliriz.

Azerbaycan gazetesinin 11 Aralık 1992 tarihli sayısında Almanya`da yaşayan Azerbaycan kökenli ressam İbrahim Ehrari`nin yeni fuarı hakkında bilgi verilmiştir. Batı ülkelerinde de ünlü birisi gibi bilinen Ehrari aynı zamanda “Azerbaycan-Almaniya” örgütünün başkanıdır. Ehrari Almanya`da Azerbaycan`a olan ilginin sadece Karabağ savaşıyla bitmediğini, Almanların Azerbaycan kültürünü ve ekonomisini merak ettiklerini belirtti. Ehrari, fuarının 45 eserden oluşmakla 15 Aralık 1991`de Rüstem Mustafayev adına Azerbaycan Devlet Sanat Müzesi`nde gösterime gireceğini bildirmiştir. Habere göre, tamamı satılacak eserlerden oluşan fuarın sonunda elde edilen gelir, kimsesiz çocukların ihtiyaçları için kullanılacaktır (“İbrahim Əhrarinin Yeni Sərgisi”, Azərbaycan, S. 56 (499), 11 Aralık 1992, s. 3). Bu haberin Almanya imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

Azərbaycan qəzetəsinin 12 Aralık 1992 tarixli sayında yayınlanan habərdə Azərbaycan Həlik Eğitim Bakanlığı ile Almanya`nın Bonn şəhrində Alman Akademik Mübadələ Mərkəzi arasında yapılan anlaşma ilə ilgili bilgi verilmişdir. Bakanlığın Dış İlişkilər Departmanı`ndan “Azerinform”a verilən bilgiyə görə, qarşıdan gələn yıldan Azərbaycan Yabancı Dillər Üniwersitəsi`nin Alman dili fakultesi professör və öđretmən ekipi və son sınıf öđrencilərinin bir kısmı Almanya`nın üniwersitələrində meslekə gelişim kursu geçəbilecektir. Bu da yeni cumhuriyyətimizin donanımlı və gelişimi yüksek uzmanlarının ortaya çıkması açıısından önemli bir katkı yapacaktır (“Almaniyada ixtisaslarını artıracaqlar”, Azərbaycan, S. 57 (500), 12 Aralık 1992, s. 1). Bu habəri Almanya`nın Azərbaycan`daki imajı açıısından olumlu olaraq nitələndirə bilirik.

Azərbaycan qəzetəsinin 19 Aralık 1992 tarixli sayında yayınlanan habərdə Azərbaycan-Almanya Cəmiyyəti Bakü şubəsinin yardımıyla İçişləri Bakanlığının beş yaralı personelinin Almanya`ya tədaviyə göndərildiđi haqqında bilgi verilmişdir. Yaralılar arasında Azərbaycan`ın Milli Kahramanı Sahil Memmedov`un da ismi vardı. Sahil Memmedov, “Azərbaycan-Almanya Cəmiyyəti”nin onursal üyesi idi. Habərə görə, çeliği ilə bilinen Solingen şəhrinin “Krankenhaus” hastanesində tədavi

görecek yaralılara Federal Şansölye Helmut Kohl'un özel doktoru, Harmen ven Lessen yardım edecektir ("Almaniya-Azərbaycan Cəmiyyəti fəaliyyət göstərir", Azərbaycan, S. 62 (505), 19 Aralık 1992, s. 1). Bu haberi Almanya'nın imajı açısından olumlu olarak dəğərləndirə bilərik.

Azərbaycan qəzetəsinin 16 Mart 1993 tarixli sayısında yayınlanan habərdə Almanya'dan Azərbaycan'a ilaç və tədavi malməmələri gətirildiyi bildirilmişdir. Habərə görə, Cümhuriyyət İlimlər Akademisi'nin Geoloji Enstitüsü'ndə kurulmuş yaralılara yardım qrupu fərqli hastanedələrdə 15 odada tədavi alan hastanı kəndi himayəsi altına almışdır. Qrup üzələri hər həftə hastalara qida, isti yiyecək və ilaç gətürürlər. Enstitüsü bu ilaçları Almanya'dan sipariş ediyor. Qrup üzələri fəaliyyətlərini bununla sonlandırmayıp ön cəphədəki askərlərə də yardım ediyorlar ("Dava-Dərman Almaniyadan Gətirilir", Azərbaycan, S. 49 (562), 16 Mart 1993, s. 1). Bu habəri Almanya imajı açısından tarafsız olaraq nitələndirə bilərik.

Azərbaycan qəzetəsinin 21 Mayıs 1993 tarixli sayısında yayınlanan habərə görə, Həmburq'daki Azərbaycan-Alman və Berlin'deki Azərbaycan Akademik Cəmiyyətləri Azərbaycan'da savaş durumu ilə ilgili yaralı olanlara yardım için 800 adlı 5 milyon rubl dəğərində ilaç və tədavi malməmələri göndərmişlər. Bu ilaçları Azərbaycan'dan Almanya'ya iş için giden İlimlər Akademisi Geoloji Enstitüsü üzələri Kavus Penahi, Farid Hənləriv və Vəqif Həmbətov geri dönüşdə ülkeyə gətirmişlər ("Almaniyadan 5 Milyon Rublluq Dava-Dərman Göndərilmişdir", Azərbaycan, S. 96 (608), 21 Mayıs 1993, s. 1). Habər Almanya imajı açısından olumlu olaraq dəğərləndirilə bilər.

Azərbaycan qəzetəsinin 13 Temmuz 1993 tarixli sayısında Almanya'nın Azərbaycan'a insani yardım yapmasından bəhsədiliyir. Habərə görə,

Almanya hükümeti Azerbaycan`da devam eden savaş nedeniyle zarara uğramış insanlara yardım yapmak amacıyla 250 bin ABD doları değerinde yardım ayırmıştır (“Almaniyanın Azərbaycana Humanitar Yardımı”, Azərbaycan, S. 131 (643), 13 Temmuz 1993, s. 1). Bu haberin Almanya imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

Azerbaycan gazetesinin 2 Ekim 1993 tarihli sayısında yayınlanan habere göre, Azerbaycan Kültür Vakfının binasında bu vakfın ve Almanya`daki Avrupa-Türk İslam Kültür Birliği üyelerinin, Azerbaycan`ın ünlü ilim, edebiyat, sanat üyeleriyle beraber görüşü geçirilmiştir. Görüşte Azerbaycan Kültür Vakfı`nın başkanı Kamal Abdullayev ve Avrupa-Türk Kültür İslam Birliği`nin başkanı Musa Serdar Çelebi, ilim, edebiyat ve sanat alanında layık olan insanlara bir ödül tesis edildiğini belirttiler. Bu ödül, altın madalyon ve yüz ABD dolarından oluşmaktaydı. Daha sonra ilk beş ödül görüşe katılan sahiplerine verildi. İlm alanında ödülü Azerbaycan İlimler Akademisi Başkanı Eldar Salayev, film alanında yönetmen Vagif Mustafayev, edebiyat alanına Anar, tiyatro alanında oyuncu Hesenağa Turabov, muzik alanında besteci Arif Melikov ödülleri aldılar. Görüş zamanı maddi sorunu olan 40 öğrenciye teşkilat tarafından burs verildiği ve şu an da bu yardımın devam ettiği bildirildi. Bundan başka Avrupa-Türk Kültür İslam Birliği, Bakü`de İslam Medeniyet Merkezi kurmayı düşündüğünü belirtti (“Mükafatlar təqdim edildi”, Azərbaycan, S. 191 (703), 2 Ekim 1993, s. 4). Bu haberin Almanya`nın imajı açısından olumlu bir haber olduğunu söyleye biliriz.

Azerbaycan gazetesinin 4 Ekim 1993 tarihli sayısında Almanya`nın Veykerzaym şehrinde gerçekleştirilen ve Azerbaycanlı öğrencilerin de katıldığı uluslararası müzik kurslarına ilgili makale yayınlanmıştır. Azerbaycan Devlet Konservatuarının bir grup öğrencisi, bu kursu

başarıyla tamamlayarak ülkeye geri dönmüştür. Konservatuarın dış ilişkiler dekanı Bayandur Mehdiyev`in sözlərinə görə, rəsmi daveti aldıklarından hemen sonra Başbakan yardımcısı Resul Guliyev`le görüşərək onlardan yardım istenmişdir. Mehdiyev ve grubunu samimiyyətlə qarşılayan Guliyev, “Bakı Neft Ayırma” fabrikasından finansal yardımcı olmasını istədi. Fabrika, 2 piyanist, 2 kemancı ve dördlü yaylıdan oluşan grup için yedi buçuk bin dolar para ayırdı. Çok büyük başarı gösteren dördlü yaylı kursda 12 ödülden birini aldı. Ödül alanların bir diğeri de dördlü yaylının grup başkanı olan Bayandur Mehdiyev oldu. Kurslar devam ederken federal bölgede Montserrat Caballe`nin konseri olması ve bu konsere Azərbaycan`ın dördlü yaylı grubunun davet edilmesi büyük bir onur oldu (“Tələbə kimi getsələr də, ifaçı kimi çıxış etdilər”, Azərbaycan, S. 192 (704), 4 Ekim 1993, s. 4). Bu makaleyi Almanya`nın imajı açısından olumlu olaraq nitələndirə biliriz.

Azerbaycan gazetesi, 16 Ekim 1993 tarixli sayısında Azerbaycan Devlet Sekreteri Lale Şevket Hacıyeva`nın “Alman-Azerbaycan” Cemiyeti`nin başkanı Harmen Von Lessen`i kabul etmesinden bahsedən haberi yayımladı. Görüşte cemiyetin başkan yardımcısı doktor Seid Casimi ve baş yönetici Krista Ağabey Azerbaycani da bulunuyordu. Bu cemiyet 3 yıl boyunca Azerbaycan`la ilişkiler kurarak mültecilere defalarca maddi

yardım yapmıştı. Cemiyet üyeleri tarafından bu defa da Bakü`ye değeri 1 milyon 200 bin dolar olan yardım getirilmiş, hastanelere büyük miktarda ilaç ve malzemeler, tıbbi ekipmanlar verilmiş, hastaların moralini iyileştirmek için hayır amaçlı konserler bile düzenlenmiştir. Cemiyet üyeleri diğer rayonlara da giderek orda bulunan mültecilerin durumuyla ilgilenmiş, yerel doktorlara kendi tavsiyelerini vermişlerdir. Görüş zamanı “Alman-Azerbaycan” Cemiyeti`nin Azerbaycan`da kendi hastanesi ve kültür merkezinin kurulması mevzusu ortaya atılmıştır. Bu teklif baya olumlu karşılanmış ve devletin de bu meseleyi halletmek için gerekli yapacağı belirtilmiştir (“Dövlət Katibi Qəbul Etmişdir”, Azərbycan, 202 (714), 16 Ekim 1993, s. 1). Bu haberi Almanya`nın imajı açısından olumlu olarak değerlendire biliriz.

Azerbaycan gazetesinin 22 Ekim 1993 tarihli sayısında yayınlanan habere göre “Azerbaycan-Almaniya Cemiyeti” Neriman Nerimanovun anıtı yakınlığında yeni binalardan birinin ofisinde çocukların ve yaşlıların acil tedavisi için insani yardım merkezini açmıştır. Burada gün içinde otuz kişiden çok insanı Almanya`nın Düsseldorf şubesinin üyesi olan doktorlar tedavi ediyorlar. Bir kaç odadan oluşan merkezde resepsiyon odası ve modern tıbbi ekipmanlar bulunmaktadır. Azerbaycan-Almanya Cemiyetinin başkanı Çingiz Abdullayev insani tıp merkezindeki tüm ekipmanlar ve cumhuriyet klinik hastanesi için getirilen “Mercedes” ambulans ve yardım malzemelerinin profesör Harmen Van Lassen`in ve Ağabey Azerbaycani`nin hediyeleri olduğunu söyledi (“AFR həkimləri öz iş yerindədirlər”, Azərbycan, 205 (717), 22 Ekim 1993, s. 3). Bu haberin Almanya imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

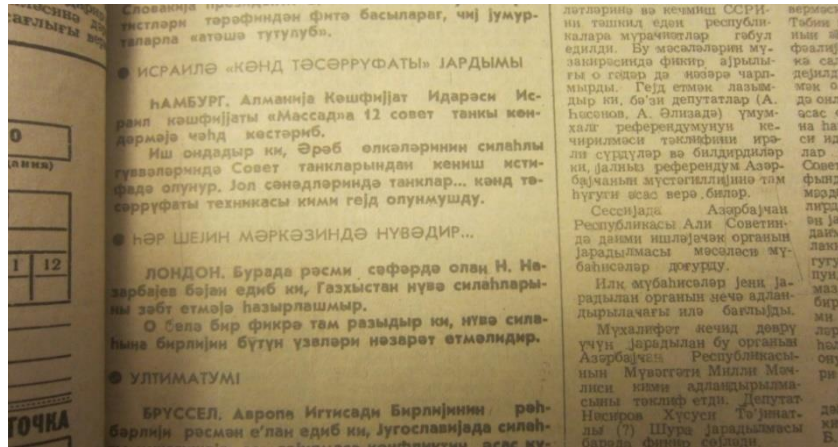
2.4. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAJCAN BASININDA GÜVENLİK HABERLERİ

Azerbaycan gazetesinde güvenlik konusuyla ilgili fazla habere ulaşılmamıştır. Azerbaycan`la Almanya arasında 1991-1993 yıllarını kapsayan güvenlik ilişkileri ise tamamen gelişmemiş, Almanya sadece Azerbaycan`ın savaş kurbanlarına ve mültecilere sosyal yardımlar yapmakla faaliyetine devam etmiştir. Bu yıllarda Azerbaycan gazetesinde güvenlik konusuyla ilgili Almanya`yı ele alan haberler de Azerbaycan açısından genel olarak tarafsız olarak nitelendirilebilir.

Azerbaycan gazetesinin 5 Temmuz 1991 tarihli sayısında geçmiş Almanya Demokratik Cumhuriyeti`nin bulunduğu bölgelerde neofaşizmin ciddi bir tehlike olduğunu söyleyen yazı yayınlanmıştır. Geçmiş komünistlerin mekanı olan Doğu Almanya`da son hafta içerisinde genç hitlercilerin iki büyük miting yaptığı belirtilmiştir. Federal Almanya Şansölyesi Helmut Kohl faşizm ideolojisinin ortaya çıkmasını sert dille eleştirerek, bunun Almanya`da oluşmasına izin verilmeyeceğini söylemiştir (“Almaniya”, Azərbaican, S. 27 (90), 5 Temmuz 1991, s. 2). Bu haberin Almanyanın imajı açısından olumsuz olduğunu söyleyebiliriz.

Azerbaycan gazetesinin 18 Temmuz 1991 tarihli sayısında yayınlanan habere göre, iktidarda olmayan bazı Doğu Avrupa ülkelerinin komünist partileri, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konseyi`nin görüşü zamanı gayri-resmi teşkilatların (sivil toplum kuruluşlarının) temsilciliğini yapmışlar. Sovyetlerde bulunan Baltık ülkeleri cumhuriyetleri ve geçmiş Doğu Almanya komünistleri, barış uğruna, insan hakları uğruna savaşta faşist örgütleriyle birlikte çalışmaya başlamışlar. Muhabire göre, Frankfurtta bulunan Uluslararası İnsan Hakları Kuruluşu, gayri-resmi teşkilatların

temsilciliğinin komünist partiler tarafından yapılmasına karşı itirazını bildirmişdir (“Berlin”, Azərbaycan, S. 28 (91), 18 Temmuz 1991, s. 2). Bu haberi Almanya'nın imajı açısından tarafsız olarak nitelendirebiliriz. Azərbaycan gazetesinin 4 Ekim 1991 tarixli sayısında Almanya'da yaşanan olaylar haqqında bilgi verilmişdir. Habere görə, Almanya'da çox sayıda yabancы işçilər dövülmüş və talanlar yapılmışdır. Zərər gören insanların böyük çoğunluğu Türkiyə və Arap ölkələrindən buraya çalışmaq için gələnler olmuşdur. Almanya hökuməti bu hərəkəti kəskin kınamış və güvənlik açıısından təhdit oluşturduğunu söylemişdir (“Almaniya (R.S.)”, Azərbaycan, S. 39 (102), 4 Ekim 1991, s. 2). Haberi Almanya imajı açıısından olumsuz olaraq dəğərləndirə bilərik.

Azərbaycan gazetesinin 31 Ekim 1991 tarixli sayısında Almanya'nın İstihbarat Təşkilatı'nın İsrail istihbaratı olaraq bilinen “Mossad”a 12 Sovyet tankı göndərmək istemesi ilə ilgili yazı yayınlanmışdır. Arap ölkələrində Sovyet tanklarının çox sayıda istifadə edildiğini söyleyen muhabirə görə göndərilən tankların evrakları tarım makinesi olaraq kayıtlardaydı (“İsrailə `Kənd Təsərrüfatı` Yardımı”, Azərbaycan, S. 43 (106), 31 Ekim 1991, s. 1). Bu haber Almanya'nın imajı açıısından olumsuz olaraq nitelendirilə bilər.

Azərbaycan gazetesinin 23 Aralık 1992 tarixli sayısında yayınlanan haberde havanın yağmurlu olmasına rağmen Almanya'nın bir çox

şehirlerinde yaşayan yabancı uyruklu vatandaşların dayanışma gösterisi yaptığı bildirilmiştir. Polisin verdiği bilgiye göre, Stuttgart, Karlsruhe, Tubingen, Hannover, Saarbücken, Bremen ve Bausen`de caddelere 350 binden çok gösterici çıkmıştır. Siyasi partilerin, sendikanın, kilisenin ve bir çok iri firmaların savundukları değişik istekleri seslendiren göstericiler kilometrelerle uzanan canlı insan zenciri kurmuşlardı. Burada ellerinde yanan mumlar tutan siyasetçiler ve sıradan vatandaşlar, girişimciler, yabancı uyruklular omuz omuza duruyordu. Onlar ülkeyi saran neonazi terrörüne karşı birlikde direnç yaptıklarını bu yolla gösteriyorlardı (“Həmrəylik”, Azərbaycan, S. 64 (507), 23 Aralık 1992, s. 3). Bu haber Almanya`nın imajı açısından olumlu olarak nitelendirilebilir.

SONUÇ

Sonuç olarak, Azerbaycan'da özellikle 1991-1993 yılları arasındaki dönemde Almanya imajının öğrenilmesi için "Azerbaycan" gazetesinde taranan haberler değerlendirilmiştir. Söz konusu haberler niteliğine göre dört ana başlık üzere incelenmiştir: siyasi haberler, ekonomik haberler, sosyal-kültürel haberler ve güvenlik haberleri. Araştırmada 23 siyasi, 8 ekonomik, 15 sosyal-kültürel, 5 güvenlik haberi olmak üzere toplam 51 haber yer almıştır. Aynı zamanda bu haberler niceliği itibarıyla, yani Azerbaycan açısından olumlu, olumsuz veya tarafsız olmak üzere değerlendirilmiştir. Yorumlamaya göre bunlardan 34 haber olumlu, 4 haber olumsuz, 13 haber ise tarafsız olarak nitelendirilmiştir.

Siyasi haberler bölümünde esas olarak Almanya'nın SSCB dağıldıktan sonra dünya düzenindeki yeri ve rolü, genel olarak Azerbaycan-Almanya ilişkilerinin gelişmesi, Dağlık Karabağ konusunda Almanya'nın pozisyonu ve savaşın durdurulmasına yardım etmek istemesi, Almanya'da neonazi partilerinin oluşumuna devletin tepkisi değerlendirilmiş ve haberlerin büyük çoğunluğu olumlu olarak nitelendirilmiştir.

Ekonomik haberler bölümünde fazla habere rastlanmamış, çünkü bu dönemde Azerbaycan ve Almanya arasında ekonomik ilişkiler gelişmemiş, hatta yayınlanan haberlerde Almanlar'ın Azerbaycan petrol endüstrisine yatırım yapmakta geç kaldığı söylenmiştir. Almanya, Azerbaycan'ın bağımsızlığını tanıma ve yardım amacıyla Azerbaycan'ın ilk posta pullarını ücretsiz şekilde basmış ve bu ekonomik ilişkilerin ilk belirtisi olmuştur. Bu dönemde temel olarak Almanya ile ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için yapılan görüşmelerden bahsedilmiştir. Haberlerin büyük çoğunluğu olumlu olarak nitelendirilmiştir.

Sosyal-kültürel haberler bölümünde daha fazla habere rastlanmış, çünkü Almanya, Azerbaycan bağımsızlığa kavuştuktan sonra birçok sosyal yardım projeleri gerçekleştirmiş, özellikle Dağlık Karabağ savaşı kurbanlarına yardım etmiştir. Burda aynı zamanda “Alman-Azerbaycan Cemiyeti”nin faaliyetinden ve üyelerinin o dönemde Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Sekreteri olmuş Lale Şevket Hacıyeva tarafından kabul edilmesinden bahs edilmiştir. Haberlerin büyük çoğunluğu olumlu olarak nitelendirilmiştir.

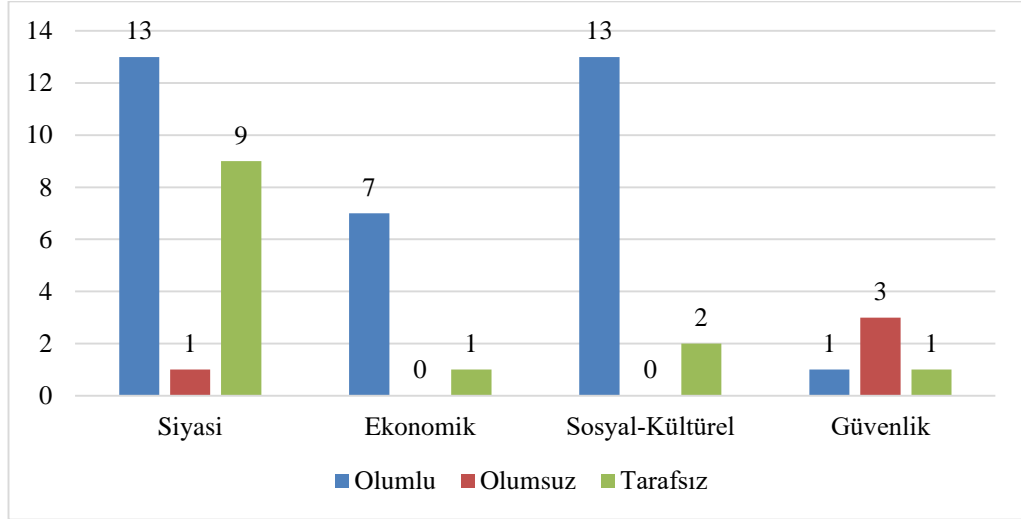
Güvenlik haberleri ile ilgili fazla habere ulaşamamış, çünkü araştırılan dönemde Azerbaycan ve Almanya arasında güvenlik ilişkileri gelişmemiştir. Bu dönemde Almanya`da yeni nasist partilerinin oluşumunun, aynı zamanda komünist partilerin güçlenme korkusunun güvenlik açısından sorunlara yolaçtığı hakkında, aynı zamanda Almanların İsrail`e tarım ürünü adıyla tank satması hakkında mizah karışık haber yayınlanmıştır. Güvenlik alanında ulaşılan haberlerin büyük çoğunluğu olumsuz olarak nitelendirilmiştir.

Genel olarak bakıldığında, incelenen dönemde, yani 1991-1993 yılları arasında Azerbaycan gazetesinde yayınlanan haberlerin büyük çoğunluğunun olumlu olduğu, daha azının tarafsız olduğu, güvenlik haberlerinin ise genel olarak olumsuz olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Haberlerin Genel Dağılımı

Haberler	Toplam	Olumlu	Olumsuz	Tarafsız
Siyasi	23	13	1	9
Ekonomik	8	7	0	1
Sosyal-Kültürel	15	13	0	2
Güvenlik	5	1	3	1
Toplam	51	34	4	13

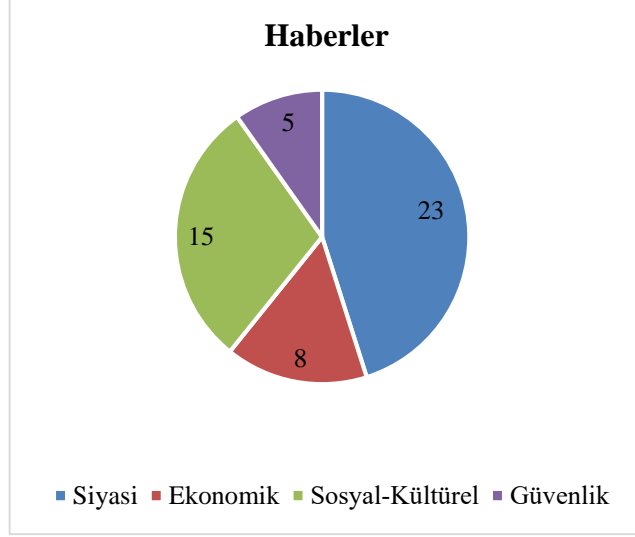
Şekil 2. Haberlerin Genel Dağılımı

Tablo 2. Haberlerin Niteliğine Göre Dağılımı

Haberler	Sayı	%
Siyasi	23	45
Ekonomik	8	15.6
Sosyal-Kültürel	15	29.4
Güvenlik	5	10
Toplam	51	100

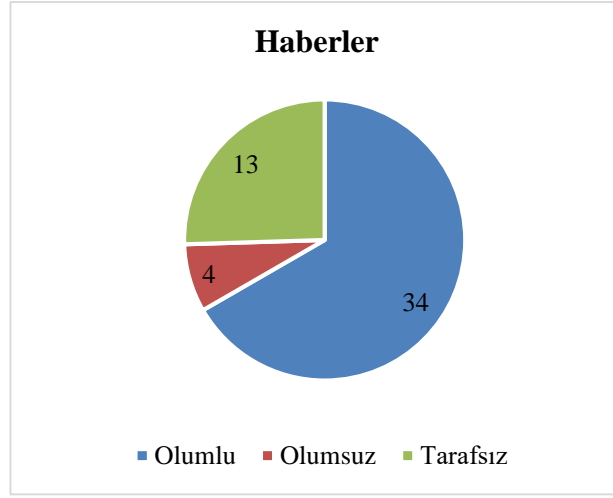
Şekil 3. Haberlerin Niteliğine Göre Dağılımı

Tablo 3. Haberlerin Niceliğine Göre Dağılımı

Haberler	Sayı	%
Olumlu	34	66.7
Olumsuz	4	7.8
Tarafsız	13	25.5
Toplam	51	100

Şekil 4. Haberlerin Niceliğine Göre Dağılımı

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

ABDOLVAND, Bedarfs (2008), Diversifizierung des Europäischen Gasbedarfs und die kaspischen Gasressourcen in Aghev Mardan und Suleymanova Ruslana. Jahrbuch Aserbaidshanforschung. Beitrage aus Politik, Wirtschaft? Geschichte und Literatur. Band 2, Dr.Köster – Berlin.

ABDULLAYEV, Çingiz (2000), Almaniya Azərbaycan Əlaqələri, Azərbaycan Milli Ensiklopediyası, Bakı.

AUCH, Eva. Maria. ve YILDIRIM, Hasanali (2015), The Karabakh Conflict in Selected German Media, 1988-2008: A research paper, Humboldt University – Berlin.

HƏSƏNOV, Əli (2005), Müasir Beynəlxalq Münasibətlər və Azərbaycanın Xarici Siyasəti Dərslik, “Azərbaycan” Nəşriyyatı – Bakı.

MİRZƏ, Heydər (2017), “Azərbaycan-Almaniya münasibətləri”, Azərbaycan Respublikasının Xarici Siyasətinin Əsas İstiqamətləri (1991-2016), Bakı.

ROMKERHALL, Tengis Sadezu (2017), Aserbaidshan: ein Marchenland, das es wirklich gibt, Kultur Taschenbuch – Germany.

SÜMƏRİNLİ, Cəsur (2010), Hərbi sahədə informasiya əldə etmək mədəniyyəti: Azərbaycan və dünya təcrübəsi, Apostrof-Bakı.

YAQUBLU, Nəsiman (1999), Azərbaycan Milli İstiqlal Mübarizəsi və Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Bakı.

ZEYNALOVA, Südabə (2008), Азербайджано-Германские Отношения в Контексте Интеграции Азербайджана в Европейское Общество, Mütərcim-Bakı.

DERGİLER

DORNFELDT, Matthias ve SEEWALD, Enrico (2015), “Geschichte Der Deutsch-Aserbaidshischen Beziehungen”, *Frühjahr*, S.1(10).

TASE, Peter (2014), “Azerbaijan and Germany: An Overview of Bilateral Relations”, *Diogen*.

ZEYNALOVA, Südabə (2008), “Azerbaijan-Germany: Cooperation Vectors”, *The Caucasus & Globalization*, S.2 (1).

İNTERNET KAYNAKLARI

“Azərbaycan Respublikası ilə Avropa İttifaqı arasında Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişi” <http://www.mfa.gov.az/content/566> (Erişim tarixi: 06.12.2017)

DORNFELDT, M., MAHARRAMOVA, S., “Erdölförderung in Aserbaidshian”,08.02.2017,<http://www.alumniportal-aserbaidshian.de/292-2/> (erişim tarixi: 06.12.2017).

Sumqayıtın “qardaş”larını tanıyaq-Lüdviqshafen – Tanıtım, 26.11.2015, 26.11.2015, <http://xeberle.com/sumqayit/7444-sumqaytn-qardaslarn-tanyaq-ldviqshafen-tanitim.html> (Erişim tarixi: 25.11.2017).

“Azərbaycan-Almaniya diplomatik münasibətlərinin 25 illiyi Berlində etno-caz konsert proqramı ilə qeyd edilib”, 01.12.2017, <http://berlin.mfa.gov.az/news/4/3350> (Erişim tarixi: 07.12.2017).

“İkitərəfli münasibətlərin müqavilə-hüquq bazası, <http://berlin.mfa.gov.az/content/50> (Erişim tarixi: 07.12.2017).

“Almaniya: Azərbaycan müxtəlif hərbi blokların diqqət mərkəzindədir”, 13.11.2014,<http://ann.az/az/Almaniya-azerbaycan-mxtelif-herbi-bloklarn-diqqet-merkezindedir/> (Erişim tarixi: 07.12.2017).

“NATO committed to support Azerbaijan in defense reform”, 23.11.2017, <https://www.azernews.az/nation/122697.html> (Erişim tarihi: 08.12.2017).

“Azərbaycan hardan və nə qədər silah alıb?”, 11.02.2013, <http://news.lent.az/news/116123> (Erişim tarihi: 08.12.2017).

“Türkiyə Azərbaycana satdığı “Fırtına” haubitsalarının mühərrik problemini həll edib”, 20.07.2013, <https://apa.az/xeber-az/hadise/turkiye-azerbaycana-satdigi-firtina-haubitsalarinin-muherrik-problemini-hell-edib.html> (Erişim tarihi: 08.12.2017).

“Azərbaycan-Almaniya Hərbi Əməkdaşlığının Perspektivləri Müzakirə Olunmuşdur”, 03.11.2005, https://azertag.az/xeber/AZARBAYCAN_ALMANIYA_HARBI_AMA_KDASLIGININ_PERSPEKTIVLARI_MUZAKIRA_OLUNMUSDUR-328105 (Erişim tarihi: 08.12.2017).

“Almaniya Silahlı Qüvvələri Baş Qərargahının Akademiyasında Azərbaycan haqqında tədbir keçirilmişdir”, 04.11.2016, <http://berlin.mfa.gov.az/news/4/3197> (Erişim tarihi: 08.12.2017).

“Xarici işlər naziri Elmar Məmmədov Almaniya Kanslerinin xarici əlaqələr və təhlükəsizlik siyasəti məsələləri üzrə müşaviri Kristof Hoysqenlə görüşüb”, 11.05.2016, <http://berlin.mfa.gov.az/news/4/3106> (Erişim tarihi: 08.12.2017).

“Azərbaycan-Almaniya ikitərəfli hərbi əməkdaşlıq məsələləri üzrə məsləhətləşmələr keçirilib”, 17.11.2016, <http://berlin.mfa.gov.az/news/4/3199> (Erişim tarihi: 08.02.2018).

“Azərbaycan və Almaniya hərbi mütəxəssislərinin görüşü keçirilir”, 08.11.2017, <https://mod.gov.az/az/news/azerbaycan-ve-Almaniya-herbi-mutexessislerinin-gorusu-kecirilir-20580.html> (Erişim tarihi: 07.02.2018).

GAZETELER

- “Almaniya”, Azərbaycan, S. 27 (90), 5 Temmuz 1991, s. 2
- “Almaniya”, Azərbaycan, S. 33 (96), 22 Ağustos 1991, s. 2
- “Almaniya (R.S.)”, Azərbaycan, S. 39 (102), 4 Ekim 1991, s. 2
- “Azərbaycanın yeni markası”, Azərbaycan, S. 27 (142), 4-11 Haziran 1992, s. 8
- “Almaniyadan yardım”, Azərbaycan, S. 30 (145), 25-30 Haziran 1992, s. 8
- “Almaniya üçün Azərbaycan haqqında İnformasiya”, Azərbaycan, S. 11 (454), 7 Ekim 1992, s. 3
- “Almaniya Səfiri Özünü Təqdim Edir”, Azərbaycan, S. 41 (484), 20 Kasım 1992, s. 1
- “Almaniyada ixtisaslarını artıracaqlar”, Azərbaycan, S. 57 (500), 12 Aralık 1992, s. 1
- “Almaniya-Azərbaycan Cəmiyyəti fəaliyyət göstərir”, Azərbaycan, S. 62 (505), 19 Aralık 1992, s. 1
- “Almaniya Parlamenti Çinə qarşı sanksiyaların ləğv edilməsinə tərəfdardır”, Azərbaycan, S. 58 (501), 15 Aralık 1992, s. 3
- “Alman biznesmenləri Bakıdan yola düşmüşlər”, Azərbaycan, S. 63 (506), 22 Aralık 1992, s. 1
- “Almaniyada firma mağazası”, Azərbaycan, S. 14 (527), 23 Ocak 1993, s. 5
- “Almaniyanın İşgüzar Dairələrinin Nümayəndəlikləri Bakıya Gəlmişlər”, Azərbaycan, S. 23 (536), 5 Şubat 1993, s. 1
14. “Almaniya Bizim Yaxın Tərəfdaşımız Ola Bilər”, Azərbaycan, S. 27 (540), 9 Şubat 1993, s. 1

“Almaniya Da Sülh Təşəbbüsü ilə Çıxış Etmək Niyətindədir”, Azərbaycan, S. 34 (547), 20 Şubat 1993, s. 1

“Almaniyadan 5 Milyon Rublluq Dava-Dərman Göndərilmişdir”, Azərbaycan, S. 96 (608), 21 Mayıs 1993, s. 1

“Almaniyanın Azərbaycana Humanitar Yardımı”, Azərbaycan, S. 131 (643), 13 Temmuz 1993, s. 1

“AFR Federal Şansölyesi Zati-Aliləri Helmut Kol Cənablarına”, “AFR Prezidenti Zati-Aliləri Rixard Fon Vayzekker Cənablarına”, “AFR Bundestaq Prezidenti Zati-Aliləri Xanım Rita Sussmuta”, Azərbaycan, S. 190 (702), 1 Ekim 1993, s. 2

“Ali Sovetdə Qəbullar”, Azərbaycan Qəzeti, S. 192 (704), 4 Ekim 1993, s. 1

“AFR həkimləri öz iş yerindədirlər”, Azərbaycan, 205 (717), 22 Ekim 1993, s. 3

“Almaniyanın XİN`i Klaus Kinkelin Azərbaycana səfəri. AzərTac”, Azərbaycan, Bakı, 23 Aralık 1995.

“Azərbaycan-Almaniya əməkdaşlığı ölkəmizin Avropa İttifaqı ilə əlaqələrində mühüm rol oynayır”, Azərbaycan, Bakı, 16 Şubat 2007

“Berlin”, Azərbaycan, S. 28 (91), 18 Temmuz 1991, s. 2

“Berlin divarının sökülməsi”, Azərbaycan, S. 48 (163), 11 Kasım 1992, s. 1

“Biri var idi, biri yox idi”, “İkinci neonasist partiyası qadağan edilmişdir”, Azərbaycan, S. 58 (501), 15 Aralık 1992, s. 3

“BMT-ni Böyük Dəyişikliklər Gözləyir”, Azərbaycan, S. 31 (544), 17 Şubat 1993, s. 5

“Bundestaq Həqiqəti Öyrənmək İstəyir”, Azərbaycan, S. 32 (545), 18 Şubat 1993, s. 1

“Bundestag Sülh Yaradılmasına Kömək Edə Bilər”, Azərbaycan, S. 35 (548), 23 Şubat 1993, s. 1

“Düsseldorfllar Sumqayıta Zəng Vura Bilmədilər”, Azərbaycan, S. 4 (107), 7 Kasım 1991, s. 4

“Dünya Siyasəti: Böyük Coğrafi-Siyasi Dəyişikliklər və Azərbaycan”, Azərbaycan, S. 12 (127), 20 Mart 1992, s.8

“Demokratiyanın Bir Üzü”, Azərbaycan, S. 21 (136), 1 Mayıs 1992, s. 7

“Dünya Siyasəti: Böyük Coğrafi-Siyasi Dəyişikliklər və Azərbaycan”, Azərbaycan, S. 22 (137), 8 Mayıs 1992, s.8

“Dünya Siyasəti: Böyük Coğrafi-Siyasi Dəyişikliklər və Azərbaycan”, Azərbaycan, S. 24 (139), 15 Mayıs 1992, s.8

“Dünya Mətbuatı MDB Başçılarının Minsk Görüşü Haqqında”, Azərbaycan, S. 16 (529), 27 Ocak 1993, s. 5

“Doktor Hans Şterken: Almaniya Bəlkədə Sabitlik Yaranmasına Tərəfdardır”, Azərbaycan, S. 34 (547), 20 Şubat 1993, s. 1

“Dava-Dərman Almaniyadan Gətirilir”, Azərbaycan, S. 49 (562), 16 Mart 1993, s. 1

“Dövlət Katibi Qəbul Etmişdir”, Azərbaycan, 202 (714), 16 Ekim 1993, s. 1

“Fransa və Almaniya Ermənistanı Görə Narahtdırlar...”, Azərbaycan, S. 19 (532), 30 Ocak 1993, s. 5

Hüseynbala Hüseynov, “Dədə Qorqudun Qəbri Hardadır?”, Azərbaycan, S. 36 (151), 6-13 Ağustos 1992, s. 5

“Helmut Koll Yola Düşməzdən Əvvəl”, Azərbaycan, S. 59 (502), 16 Aralık 1992, s. 3

“Həmrəylik”, Azərbaycan, S. 64 (507), 23 Aralık 1992, s. 3

“İsrailə `Kənd Təsərrüfatı` Yardımı”, Azərbaycan, S. 43 (106), 31 Ekim 1991, s. 1

- “İbrahim Əhrarinin Yeni Sərgisi”, Azərbaycan, S. 56 (499), 11 Aralık 1992, s. 3
- “KP” № 185, “Necə Oldu ki, “Adenauerin Nəvəsi” Millətin Nənəsi oldu: AFR-in Şansölyesi Helmut Kolun Həyatından Az Məlum Olan 11 Fakt”, Azərbaycan, S. 44 (159), 14 Ekim 1992, s. 5
- “Mercedes maşınlarında gəzəcəyik”, Azərbaycan, S. 7 (450), 1 Ekim 1992, s. 2
- “Mükafatlar təqdim edildi”, Azərbaycan, S. 191 (703), 2 Ekim 1993, s. 4
- “Siyasət və Gerçəklik”, Azərbaycan, S. 31 (94), 9 Ağustos 1991, s. 3
- “Siyasət Ağacımız Bar Verəcəkmiz?”, Azərbaycan, S. 55 (170), 30 Aralık 1992, s. 1
- “Tələbə kimi getsələr də, ifaçı kimi çıxış etdilər”, Azərbaycan, S. 192 (704), 4 Ekim 1993, s.4
- “Səfərimiz uğurlu oldu”, Azərbaycan, S. 14 (527), 23 Ocak 1993, s. 2
- “Yeni Poçt Markalarımız”, Azərbaycan, S. 203 (715), 20 Ekim 1993, s. 4
- “1918`e kadar Almanya ve Azerbaycan tarihi ilişkileri”, Azərbaycan, S. 8 (123), 20 Şubat 1992, s.6

Ek 1. Azerbaycan – Almanya İki Taraflı İşbirliği: Sözleşme ve Hukuk Belgeleri

Azerbaycan Cumhuriyeti ve Almanya Federal Cumhuriyeti arasında 73 belge imzalanmış, 11 belge ise ele alınmaktadır. İmzalanan önemli belgeler şunlardır:

1. Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Mali İşbirliği Anlaşması (Proje: Mülteci Ambulansı Programı). Bakü, 11 Nisan 1995.

25 Haziran 1996 tarih ve 131-IQ sayılı Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunuyla onaylanmıştır.

2. Hava Taşımacılığında Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti arasında yapılan anlaşma. Bakü, 27 Temmuz 1995.

11 Mart 2003 tarih ve 5/11-441/03 sayılı Azerbaycan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Notası verilmiştir. 30 Ekim 2006 tarih ve 293/2006 sayılı Alman tarafının notası verilmiştir. 11 Nisan 2003'te yürürlüğe girmiş, 5 Mart 2007'de BM Sekreterliğinde tescillenmiştir.

3. Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti arasındaki kültürel işbirliği anlaşması. Bakü, 22 Aralık 1995.

Azerbaycan Cumhuriyeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasındaki yatırımların teşviki ve karşılıklı korunması hakkında anlaşma. Bakü, 22 Aralık 1995.

25 Haziran 1996 tarihli 130-IQ sayılı Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunuyla onaylanmıştır.

4. Azerbaycan Cumhuriyeti ve Almanya Federal Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler temelinde ortak bildiri. Bakü, 22 Aralık 1995.

5. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasında imzalanan Antlaşmaların kalması üzerine Azerbaycan Cumhuriyeti ve Almanya Federal Cumhuriyeti arasında protokol. (Antlaşma'nın Geçerliliği Protokolü). Bonn, 2 Temmuz 1996.
16 Temmuz 1996 tarih ve 144-IQ sayılı Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunuyla onaylanmıştır.
6. Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti Arasındaki Teknik İşbirliği Anlaşması. 8 Aralık 1997.
22 Kasım 1998 tarih ve 12 sayılı Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kararı ile onaylanmıştır.
7. Azerbaycan Cumhuriyeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasında Gelir ve Mukavele Vergileri Açısından ifte Vergilendirmeyi İptal Etme Anlaşması. Berlin, 25 Ağustos 2004.
1 Mart 2005 tarih ve 836-IIQ sayılı Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunuyla onaylanmış, 28 Aralık 2005 tarihinde Onaylama Kararnamesi imzalanmış ve 28 Aralık 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
8. "Güney Kafkasya için Ekoturkan Doğa Koruma Programı" hazırlanmasına ilişkin Azerbaycan Cumhuriyeti Ekoloji ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı ile Alman Finansal İşbirliği (KfW) arasındaki Mutabakat Memorandumu. Bakü, 8 Eylül 2004.
9. Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı ile Federal Almanya Savunma Bakanlığı arasındaki askeri işbirliğine ilişkin anlaşma. Bakü, 9 Mart 2006.
7 Nisan 2006 tarih ve 1407 sayılı Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından verilen kararla onaylanmış, 18 Nisan 2006'da yürürlüğe girmiştir.

10. Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Gümrük Komitesi ve Almanya Federal Cumhuriyeti Gümrük İdaresi Ortak Bildirisi. Bakü, 27 Ağustos 2007.

11. Azerbaycan Cumhuriyeti Nüfusunun alışma ve Sosyal Koruma Bakanlığı ile Almanya Federal Cumhuriyeti alışma ve Sosyal İşleri Bakanlığı arasında emek ve sosyal politika alanlarında işbirliğine ilişkin Mutabakat Memorandumu. Bakü, 28 Nisan 2008

12. Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ile Federal Almanya Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı arasındaki işbirliği Ortak Deklarasyonu. Berlin, 11 Kasım 2008.

13. Azerbaycan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı ile Almanya Federal Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı arasında Hukuksal İşbirliği Ortak Deklarasyonu. Berlin, 11 Haziran 2009.

10 şubat 2010 tarih ve 726 sayılı Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kararı ile onaylanmıştır.

14. Azerbaycan Cumhuriyeti Acil Durum Bakanlıklarını ile Federal Almanya Cumhuriyeti Federal İçişleri Bakanlığı arasındaki ift Taraflı İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Konulu Ortak Bildiri. Berlin, 8 Haziran 2009.

İmzalanan gün yürürlüğe girmiş, 27 Ağustos 2009 tarih ve 449 sayılı Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından verilen kararla onaylanmıştır.

15. Azerbaycan Cumhuriyeti Ekoloji ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı ile Almanya Federal Cumhuriyeti Teknik İşbirliği Örgütü (GTZ) arasında sürdürülebilir doğal kaynak yönetimi alanında işbirliği konusundaki mutabakat zaptı. Bakü, 18 Mart 2009.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 27 Ağustos 2009 tarih ve 454 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

16. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde iş yönetimi alanında kadroların ixtisasının artırılması üzere Almanya Federal Cumhuriyeti Federal Ekonomi ve Teknoloji Bakanlığı ile Azerbaycan Cumhuriyeti Ekonomik Kalkınma Bakanlığı arasında işbirliğine ilişkin Mutabakat Zaptı. Bakü, 12 Ekim 2009.

17. Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi ve Almanya Federal Cumhuriyeti Federal İstatistik Kurumu arasında istatistik alanında işbirliği hakkında Ortak Niyet Bildirgesi. Bakü, 26 Nisan 2010

18. Azerbaycan Cumhuriyeti Ekonomik Kalkınma Bakanlığı ve Almanya Federal Cumhuriyeti Federal Ekonomi ve Teknoloji Bakanlığı arasında ticaret ve yatırımlar üzere üst düzey Çalışma Grubu oluşturulmasına dair Mutabakat Zaptı. Berlin, 5 Mayıs 2011.

19. Federal Almanya Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti arasında Bakü'deki Alman-Azerbaycan Dış Ticaret Odasının kurulmasına ilişkin anlaşma. Bakü, 14 Mart 2012.